

BESSENYEI

BESSENYEI TÁRSASÁG

NYÍREGYHÁZA

ALMANACH

A BESSENYEI IRODALMI TÁRSASÁG
20. ÉVES JUBILEUMI ÉVKÖNYVE

2007

BESSENYEI

ALMANACH

**A BESSENYEI IRODALMI TÁRSASÁG
20. ÉVES JUBILEUMI ÉVKÖNYVE**

2007

BESSENYEI GYÖRGY

Kiadja:
A Bessenyei Irodalmi Társaság
elnöksége

Felelős kiadó:
DR. BÁNSZKI ISTVÁN

Szerkesztő:
DR. CSERMELY TIBOR

ISSN 1788-7607

Műszaki szerkesztő:
ERDÉLYI TAMÁS

Nyomtatták 200 példányban
az IMI Print Kft. nyomdájában
Felelős vezető: NAGY IMRÉNÉ
2008

BÖLCSÉS SZ - KÖLTŐ, FILOZÓFUS - ÍRÓ
A MAGYAR IRODALMI MEGÚJULÁS ELINDÍTÓJA

A jubileumi Bessenyei Almanach szerzői:

DR. APORNÉ DR. KOVÁCS ÉVA

DR. BÁNSZKI ISTVÁN

BODNÁR ISTVÁN

DR. CSERMELY TIBOR

DR. DOLINAY TAMÁS

DR. FAZEKAS ÁRPÁD

FERENCZ MIKLÓSNÉ KOVÁCS GIZELLA

KECSKÉS ISTVÁN

KEREKES ATTILA MIKLÓS

L. GÁL MÁRIA

DR. NAGY FERENC

SZABÓ LAJOS

Elnöki köszöntő

ADASSÉK TISZTELET...

„VEZESSÉTEK elméinket
a szép tudományoknak és a bölcsességnek
fényes napjára: hadd lássuk meg ott:
MICSODA AZ EMBER! „

Boldog és büszke lehet az a nemzet, amelynek kultúráját nagyformátumú tehetségek, rendkívüli személyiségek gazdagítják. Ennek megfelelően boldog és büszke lehet ez a vármegye is, amely olyan kivételes alkotókat adott e hazának, a magyar irodalomnak, mint Bessenyei György, Kölcsey Ferenc, Móricz Zsigmond és Krúdy Gyula, hogy csak a legnagyobbakat említsem. Közülük – természetesen időben az első: *Bessenyei György*.

Ezek az alkotók, a *mi szellemi örökségünk*. S ezt az örökséget nemcsak illik, de kötelességünk megbecsülni. Adassék tehát tisztelet – ebben az évben kiemelten is – annak a nagy nemzedéknek, megyénk legjobb polgárainak: a XIX. század végén itt élő tanároknak, orvosoknak, könyvtárosoknak, jogászoknak, régészeknek, zenetudósoknak és képzőművészeknek, akik 110 évvel ezelőtt a vármegyeháza nagytermében megalapították a megye első irodalmi-kulturális egyesületét, amely először vállalta Bessenyei György szellemi örökségét.

Ekkor, 1898-ban jött létre tehát a *Szabolcs vármegyei Bessenyei Kör*, amely a hagyományok ápolása mellett a megye szellemi életének „megpezsdítését” is felvállalta. Nem is lehet meglepődni azon, hogy e hatalmas feladat teljesítése érdekében a kör élére a megye első emberét: *bárá Feilitzsch Bertold* főispánt választották meg.

Ez a nagy nemzedék, mintegy félévszázadon át irányította, alakította, fejlesztette a megye tudományos, kulturális életét, s szakosztályok élén álló kiváló szakemberei révén a korábbi poros kisvárosból virágzó művelődési központot hoztak létre:

– *dr. Jósa András* lerakta a mai, a nevét viselő *múzeum* alapjait;

- *dr. Vietórisz József* megteremtette a tudományos ismeretterjesztés formáit, a mai TIT elődjét;
- *dr. Belohorszky Ferenc* létrehozta az akkori legjobb irodalmi-művészeti folyóiratot, a *Szabolcsi Szemlét*, a mai Szabolcs-szatmár-beregi Szemle elődjét;
- *Vikár Sándor* szakosztályvezető irányításával alakult meg a *zeneiskola*, amely ma már – örömkre – az ő nevét viseli.

Csak a legfontosabb és maradandó létesítményeket soroltam fel.

Ugyanebben az időszakban a Bessenyei Kör szervezte meg a Bessenyei-szobor avatásának országos ünnepségét (1899); a tiszaberceli szülőházon az emléktábla elhelyezését (1913); Bessenyei hamvainak Nyíregyházára történő áthelyezését (1940); hogy csak a leglátványosabb eseményeket említsem.

A kör élén olyan személyiségek álltak, mint *dr. Geduly Henrik* evangélikus püspök, *dr. Vietórisz József* tanár, költő, műfordító, *Szohor Pál* polgármester. Sajnos, az 1948-at követő diktatúra idején kényszerűen szünetelt a Bessenyei-hagyományok ápolása.

Ennek felélesztésére *dr. Margócsy József* – a Tanárképző Főiskola akkori főigazgatója – tette meg 1972-ben az első lépéseket, amikor is a város főiskolájának sikerült – nem kis hivatalos harcok után – felvennie Bessenyei nevét. Ettől kezdve kapott új lehetőséget a Bessenyei-kutatás, ám még így is másfél évtizednek kellett eltelnie, hogy 1987-ben – egy új nemzedék – újra megalakíthassa a Bessenyei Társaságot.

Ez a társaság immár 20 éve működik. És ebben az évben – Bessenyei György születésének 260. évében – két jelentős eseménnyel is ünnepelhettük ezt a születésnapot:

- 2007 májusában a társaság *emlékkiállítás* rendezett a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár közreműködésével, amelyen Bessenyei műveit, a társaság kiadványait és a Bessenyei nevét viselő intézmények tevékenységét is bemutattuk;
- 2007. decemberében pedig a megyei önkormányzat kezdeményezte, hogy a vármegyeháza nagyterme – amelyben 110 éve a Bessenyei Kör megalakult – felvegye a *Bessenyei-nagyterem* elnevezést.

Az ünnepélyes avatás 2007. december 20-án megtörtént.

Tisztelt Almanach-olvasók!

A 20 éves együttműködésünk örömteli tapasztalatai, a több, mint 200 rendezvényünk el nem felejthető hangulata alapján bizalommal hiszem, hogy társaságunk minden „rendes tagjával” együtt mondhatom: adassék tisztelet mindenek előtt Bessenyei Györgynek, a tiszaberceli szülőház emléktáblájának szép kifejezésével „Szabolcs daliájának”, az első európai magyarnak, akinek változatos életútja és művészi pályája a mindenkori újrakezdés, a folyamatos *megújulás lehetőségességét* sugallja, akinek szellemi öröksége ma is romolhatatlanul időszerű, hiszen bölcsességre, toleranciára, szép beszédre, ember- és hazaszeretetre ösztönöz.

És adassék tisztelet annak a legújabb nemzedéknek is, amely felismerve ennek az örökségnek gazdagságát, érvényességét, újra megbecsüli, értékeli azt.

Értékeli, mert tudatára ébredt, hogy Bessenyei György immár több mint két évszázada megfogalmazta számunkra a legfontosabb dolgot, magatartásunk, erkölcsi létünk meghatározó feladatát, mely szerint minden embernek a „*legszentebb kötelessége... emelni nemzetét*”, s annak „műveltségéért” az ember boldogságát szolgáló értelem fényével küzdeni.

Dr. Bánszki István
irodalomtörténész

CSENDES ÜZENET

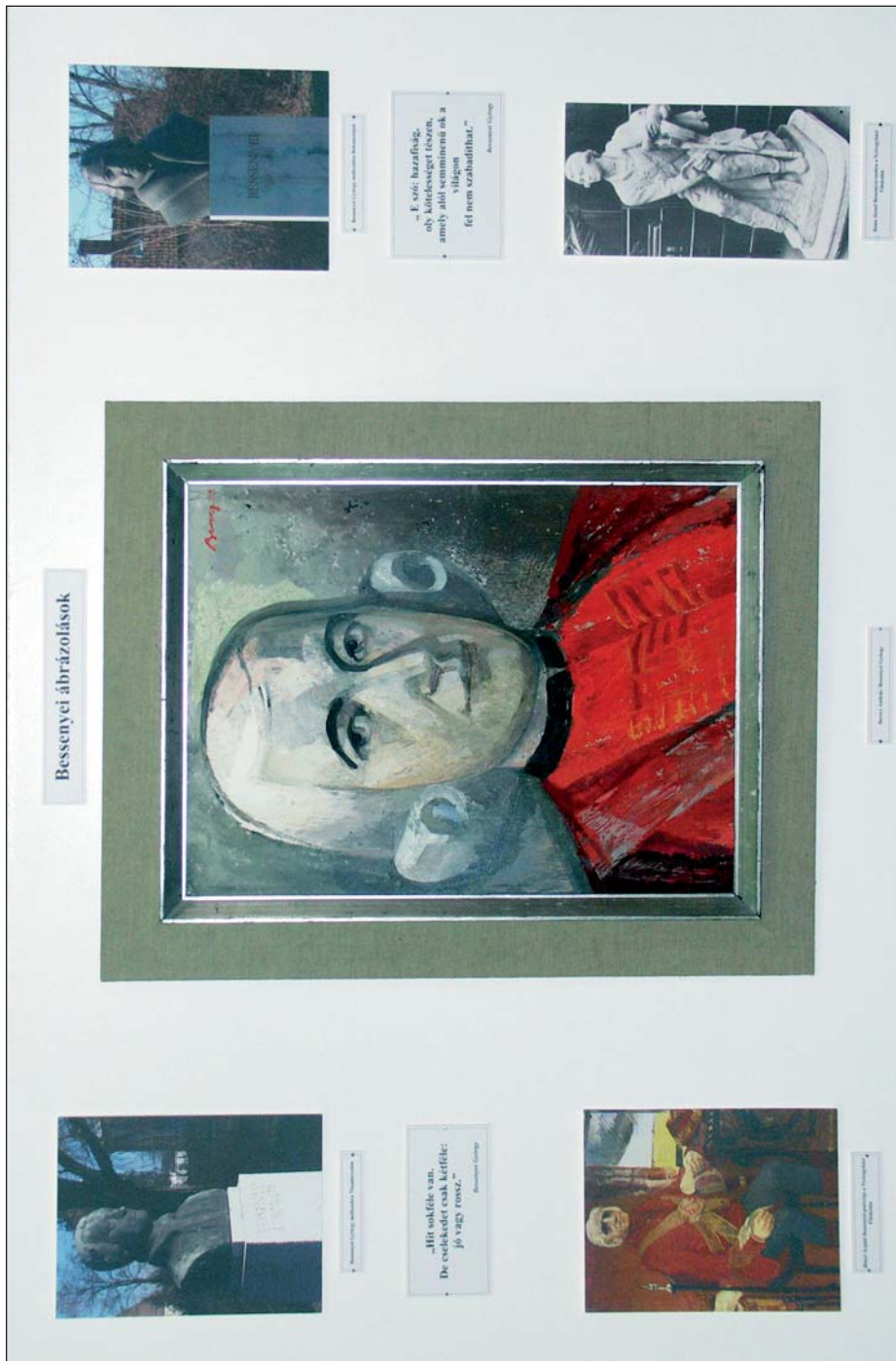
Amióta a társaság tagja lettem, sok kedves és maradandó emléket őrzök szívemben: előadások, előadók emlékképeinek sokaságát. Sokszor ülök ott, ahol most a tagok, vendégek, s csak csendben, de megsúgom ott jobban szereték lenni, hiszen az ember nincs kitéve ekkora megméretésnek. Erre a szerzői estre a felkérés még valamikor 2006-ban hangzott el, aztán én már el is feledkeztem róla. Nem úgy az elnök úr, aki az est címét is választotta.

Biztosan kár a magyarázat, hiszen mindkét szó, akár önmagában is közkeletű és mindennapos az anyanyelvünkben. Én mégis utánanéztam a pontos maghatározásnak az Értelmező kéziszótárban, mely szerint a *csend, csönd*: Az az állapot, amelyben hang, zaj, nem hallatszik. Irodalmi nyelven: Háborigatlan, békés, nyugodt állapot. *Az üzenet*: Valaki v. valami révén továbbított hír, közlés.

Az üzenet meghatározását boncolgatva arra az álláspontra jutottam, hogy az a 'Valaki' talán én lennék? az a 'valami' talán a verseim?

A csend állapotát pedig, úgy érzem és gondolom, barátaimnak talán sikerült „idevarázsolniuk” az elmúlt közel egy órán át.

Üzent a csend – verseimen, a zene, a dal hangjain keresztül. S, hogy tud-e üzenni? Lehet-e hallgatni, meg lehet-e hallani az üzenetét? A választ mindenki megfogalmazhatja magában. Véleményem szerint tud üzenni, lehet rá figyelni- versben, dalban, zenében, képben -csak félre kell tenni, s tudom nagyon nehéz; a robotoló hétköznapi zajját. A körülöttünk zajló embertelenséget, meg nem értést, fölösleges bosszúságokat, s azt hiszem vég nélkül, sorolhatnám, hogy még milyen sok mindent, hogy eljuthassunk a csend világába. Sokszor vágyik erre az ember, de csak nehezen és nagyon ritkán kerül vele közvetlen vagy közvetett kapcsolatba. Nekem, úgy érzem, sikerült! Része lett az életemnek, de hosszú út vezetett idáig. Amikor „beköltözött” hozzám, másként kezdtem látni, másként kezdtem érezni, másként viseltem el a velem történeteket, másként értékeltem a körülöttem élőket – összegezve és egy szóval kifejezve – MINDENT.

A verseken kívül néhány jó tanács azoknak, akik szeretnének eljutni a csend világába:

- Soha ne add fel a keresést, mert mindenki életében adott a lehetőség, hogy rátaláljon!
- Keress alkalmakat, hogy részese lehess az adott pillanatnak!
- Hallgass a szívedre és tudni fogod, mit kell tenned, ha megértél a csend üzenetének befogadására!
- Életed nyugalma, békéje, imádságaid mind felerősítik a csend szavát.
- A megtalált csendesség nem csak saját, egyéni épülésünket szolgálja, hanem kihat közvetlen környezetünkre: elsősorban a családunkra.

Amikor 2005 júniusában meghívott vendégként voltam itt, a bemutatkozásom „A nyírség lírájának legfrissebb hajtása” címet kaptam. Döntsék el Önök, nőtt-e ez a hajtás az eltelt időszak alatt?

A mostani meghívást még nagyobb megtiszteltetésnek érzem, hiszen a Kultúra Napjának hetében tehettem ennek eleget. Kiknek tartozom ezért köszönettel? Nem tudnék és nem is akarok szigorú sorrendet felállítani, de néhány személyt mindenképpen meg kell említenem.

Elsősorban a társaság elnökét, aki tudja, hogy létezem, és ha hív, irodalmat, zenét szerető barátaimmal együtt, elhozom a csend üzenetét.

Köszönöm lektoromnak *dr. Csermely Tibornak*, aki az első, s remélem nem az utolsó, ajánló sorait úgy írta rólam, hogy addig még soha személyesen nem találkoztunk.

Szerkesztőimnek, *Svábné Csillának*, a nyíregyházi Signatúra Grafikai Stúdió munkatársának, s persze barátaimnak, akik nélkül ez a bemutatkozás nem sikerülhetett volna: *Lipcseiné dr. Tornai Csomor Klára*, *Dobránszki Miklósné*, *Tündik Istvánné* (versek), *Muskóczki Gyuláné* (ének, vers), volt tanítványaimnak: *Kekecs László*, *Kekecs József* (versek), *Simon Dorottya*, *Ignác Dóra*, *Kiss Elizabet*, *Mussó Erika* (furulya) és *Sinku Tamás* (szintetizátor) közreműködését.

Negyedik kötetem címadó versével köszönöm meg a nagy múltú Bessenyei Társaságnak, hogy meghívott vendégei lehettünk, lehettem barátaimmal együtt.

Kettesben

Ő a király
én az alattvaló
Ő igazgatja életemet
én legyőzöm félelmemet.

Róla beszél. ..
az ég valamennyi madara
a föld valamennyi halandója
a tenger tajtékzó hulláma
Róla, ki mindezek
megalkotója.

Látom Őt ...
mindennek gyökerében
az események hátterében
az igazságok tisztaságában
a megőrzött szeretetben
Látom Őt,
betegségben, ínségben.

Keze érint...
az a kéz, mely megalkotott
engem
az a kéz, ha segítségre
van szükségem
az a kéz, mely óvón
terül fölöttem
Keze érint
egész életemben.

Néz rám...
a fényből, mely körülölel
a sötétségből, melyből kivezet
a csillagokból, melyek
fenn ragyognak
a gyermekszemekből, melyek
rám mosolyognak
Néz rám, s a
kételyek elhagynak.

Ölel...
azzal a szellővel, mely
hajamat érinti
azzal a napsugárral, mely
arcomat simogatja
azzal a felhővel, mely az
éltető vizet hullatja.
Ölel, ki értem
életét adta.

Ő a Király
én az alattvaló
Ő igazgatja életemet
én legyőzöm félelmemet...
... csendben Kettesben.

L. Gál Mária, a csend költője

Első kötete 1999-ben jelent meg: Körüloelt a csend címmel. 2002-ben Csenedes áhitat a megjelent kötet címe. Azután 2004-ben Szívemig ér a csend, vallja be harmadik lírai kötetében. S most a legfrissebb kötet... Csenedben Kettesben címmel hívja fel verseire a figyelmünket.

Az ember hajlamos arra, hogy a csendet és a magányt sajátos szinonimának tekintse. *L. Gál Mária* legújabb kötete igencsak rácsáfol erre. A verseit olvasva egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy a csend nem csak a magány terméke, nem csak az egyedüllét „velejárója”, az egyéni elmélkedés és visszaemlékezés közege, a jövő tervezgetésének belső tartaléka, hanem a csend *Kettesben* is az érzelmek kifejezésének eszköze. Sőt, az egyedüllétből fakadó belső impulzusok segítségével az teljesíti ki a csendet, telíti meg emlékekkel, a napi gondok számvetésével, a hiány szorongásával és a szünni nem akaró fájdalomával; és mindez beszédes költői mondanivalóvá érik. Kiteljesíti azt a melységes hitet, amit az előző kötetei is sugalltak. Vele *Kettesben* legyőzi a félelmét, és az odaajánlott élet megnyugvással, reménységgel, boldogsággal tölti el. Többszólamúvá válik költészete. Az egyes ciklusok előtt nem csak a művészi mandalái, hanem a magyar költőktől vett idézetek és népi bölcsességeket tartalmazó gondolatait vetítik előre a várható tartalmat. Előző köteteihez képest is bővült tematikája, de különösen tetten érhető versalkotó készségének finomodása. Gazdag szóhasználata, szójátékos gondolatközlései, a hagyományos verstani szabályszerűségek meghaladása egyre erőteljesebben mutatják fel költői habitusát, a mondanivaló tartalmi és formai elemeinek kohéziós kapcsolatát.

Ha valaki nyomon követi az eddigi kötetekben megjelent verseket, tanúja lehet az immár kiérlelt mondanivaló igényes formába öntésének.

Személyes élményei, emlékei, magánya, bizakodó reménykedése eddigi írásaiban is jelen voltak, de ebben a kötetben többször azt érezzük, hogy sikerült ezeket az általánosítás szintjére emelni *Kettőjük* találkozásakor.

Dr. Csermely Tibor

L. GÁL MÁRIA:
Mandala

alapvetően a nemesi birtok nagysága különíti el egymástól. Közülük a legkönnyebb meghatározni a főnemesek, arisztokraták körét. 1948-ig, tehát a nemesi vármegyék létezéséig két hercegi, az Eszterházy és a Battyhányi család és száznál kevesebb bárói és ugyancsak száznál kevesebb grófi család alkotja ezt a kört. Pálmány Béla szerint, a családtagokkal együtt ez mintegy 1000 fő.

A köznemesség meghatározására Vörös Károly tett kísérletet a már említett utolsó, 1809-es nemesi felkelés (inszurrekció) összeírásai alapján. A király kérésére, hadbahívó szavára fegyveres katonát annak kellett kiállítania, akinek az éves jövedelme meghaladta az 1000 rénes forintot.

Az összeírásokban 32 ezer ilyen nemesi családot talált. Közöttük persze nagyon nagy a vagyoni szóródás, hiszen van olyan, akinek valóban csak 1000 rénes Ft az éves jövedelme, és van olyan, akinek ennek a tízszerese. Vagyis a köznemességen belül vannak jómódú és kevésbé jómódú köznemesek.

A nemesség harmadik kategóriájáról, a kismemesekről vagy az elszegényedett nemesekről külön nem szólok. Nyilván az 1000 R. Ft alatti jövedelemtől a csak a címet használó vagyontalanig mindenki beletartozik.

Lássuk ezek után, hogy a Bessenyeiek köznemesek-e és azok között is a jobb módú, vagy a kevésbé jobb módúak közé tartoznak! Ehhez persze szükségünk van egy kis vázlatos családtörténetre, illetve birtoktörténetre.

A Bessenyei család a XIII. századi Szalók nemzetségből származik. 1322-ben adományként kapta meg a Heves megyei Besenyő nevű falut és a család egyik ága erről a faluról kezdte elnevezni, megkülönböztetni magát. 1526-ig töretlen a fejlődése, gyarapodása, eljutnak még az alnádori tisztségig is. A mohácsi vész után már ilyen országos tisztségekben hiába keressük őket. Viszont igen vitális familia és házasságok, pereskedések révén Heves megyén kívül is több birtokot szereznek. Házasság révén kapják meg például Bercelt, amikor 1502-ben a család egyik György nevű tagja feleségül veszi Berceli Helénát.

Bár nem tartozik a témánkhoz, de mint érdekességet meg kell említenem, hogy Berceli Heléna ősei a boldogkői várban szolgáló olasz katonák voltak, akiket sokáig „Gallicusnak” vagy „Olasznak” neveztek és csak az 1400-as években vették fel a szerzett birtokról

a „Berceli” nevet. Így hát a berceli Bessenyeiek anyai ágon bizony olasz, itáliai vérvonalat őriznek, ősanyjuk Heléna jóvoltából.

A birtokot tehát így megszerezték, de a család csak évtizedekkel később költözik Bercelre. Az utódok közül egy másik György már itt hal meg 1600-ban. Ennek a Györgynek leszármazottai a következő évtizedben igen ügyesen gyarapították a vagyont, és egy sor főúri családdal is rokonságba kerültek. Fél száz esztendő múlva, 1652-ben György unokájának, Boldizsárnak a következő településeken vannak már birtokai: Recsk, Derecske, Dobfenék, Péterfalu, Kökényes, Sáros, Domaháza, Budamér, Bessenyőd, Tepély, Süly, Kér, Zombor, Szegi, Kisfalud, Paszab, Gáva, Kenézlő és Bercel. Tímárt, Vencsellót, Rakamazt is bírta, de azokat pár éve elveszítette.

Ha tehát most kellene válaszolni arra, hogy köznemes volt-e Bessenyei, persze, hogy igennel válaszolnánk, sőt hozzátehetnénk, hogy a legjobb módúak közül való.

Ám bennünket nem a család XVII. századi, hanem a XVIII. századi állapota és az író Bessenyei György kora érdekel. Hát bizony 100 év alatt alaposan megváltozott a helyzet. A hosszú háborúskodás, a függetlenségi harcok ideje alatt sorra elvesztek a birtokok, közöttük az „ősi juss” Besenyő is és a családi központ Bercel lesz. A XVIII. század közepén a család feje, Zsigmond, akit a Teremtő – talán az elvesztett javak kárpótlásaként hihetetlen gyermekáldással áldott meg. 1730 és 1750 között 8 fia és két lánya született, a legidősebb és legfiatalabb gyerek korkülönbsége 20 év volt.

A nyolc fiú között van természetesen az író, György is. Négy fiú – Mihály, Boldizsár, Sándor és György – agglégény maradt, négy – László, Zsigmond, István és Pál – megnősült és férjhez ment a két lány, Julianna és Mária is.

Hogyan élt ez a népes köznemesi család Bercelen a XVIII. század második felében? Hogyan teltek a hétköznapjai Györgynek ifjú korában, amíg nem lett a királynő testőre és azután, amikor hazatért Bercelre?

Bercelen – mint sok más magyar falu esetében – nem teljesen szeparáltan, de mégis elkülönítetten laktak, éltek a nemesek és a nem nemes jogállásúak. Volt egy nemes falurész – ez Bercel legvédettebb pontján állott –, és ettől északra, a Tisza felé volt

a paraszti falurész. A nemesi falurészen két kúria (kőház) emelkedett, az ősi Bessenyei és az újabb betelepülő Olasz családé. A két család hihetetlenül nagy ellenségeskedésben, perlekedésben állott egymással. Für Lajosnak a „Berceli zenebona” című könyve 500 oldalon egy ilyen bonyolult peres esetet tárgyal.

A nemesi falurészen más, kisebb birtokkal rendelkező nemesek is laktak. Ők valamennyien a „kisnemesi” kategóriába sorolhatók. Bercel a nemesi és paraszti népesség egymáshoz viszonyított arányát tekintve átlagos magyar falunak mondható. Az 1780-as népszámlálás adatai alapján tudjuk, hogy Bercelen 60 nemes, Gáván 98, Ibrányban 26 élt pedig a lélekszámuk nagyjából azonos! Vagyis Ibrányban az átlaghoz viszonyítva kevés, Gáván pedig több nemes élt.

Ebben a korban csak az 1000 holdon felüli nagybirtokon találunk olyan gazdatiszteket, akik a birtok, a gazdálkodás gondjait teljes egészében leveszik a tulajdonos válláról. A köznemességnél ilyen tejhatalmú ember, gazdatiszt vagy ispán nincs, csupán az egyes elkülöníthető birtokrészekben működik egy bizalmi ember – tanyagazda vagy kulcsár. A feudális korban bonyolult földhasználat, a földművelés gondja a gazdára, a tulajdonosra marad.

Az úrbérrendezés előtt a falvak határai rendezetlenek voltak. Nem volt elkülönítve a nemesi és jobbágyi földterület, vagyis a majorságként és jobbágytelekként használt szántó és rét, legelő. A nyomásos gazdálkodásból adódóan minden évben ki kellett jelölni mi marad ugaron, és mely területeket fogják művelni. A szántások megkezdése előtt a falu földesurai felfogták, kijelölték maguknak a szükséges területeket az egyes nyomásokon, majd ezt követően nyílhúzással kiosztották az őszi-tavaszi vetések alá eső földeket. A fő szempont persze az volt, hogy kinek-kinek hány munkába fogható (járomolható) szarvasmarhája, lova volt. A művelésre szánt földek kijelölése, a nyílhúzás, a közös használatban maradt területek művelése, hasznosítása mind-mind alkalom volt a „zenebonára” – hogy Für Lajost idézzem. Különösen akkor, ha nemcsak a földesúr és jobbágy között, hanem a földesurak között is vita támadt.

1784-ben készült egy kimutatás a család jövedelméről, ez évi 3500 R. Ft-ot tett ki. Emlékszünk 1809-ben a nemesi felkelés idején készült összeírásból Vörös Károly az 1000 R. Ft feletti

jövedelemmel rendelkezőket vette köznemeseknek. A Bessenyeiek ezt a határt jóval meghaladták. Ha hozzávesszük azt, hogy 1784-ben már Bessenyei is Bercelen élt és a királynőtől évi 586 R. Ft nyugdíjat is kapott, a köznemesek között is igen jómódúaknak kell a Bessenyeieket nevezni. Ha egy másik számítást, a nemesi birtok nagyságát vesszük alapul, ez alapján a 100 kh alatti birtokkal rendelkezőt kell kisnemesnek vagy kurtanemesnek nevezni. Az e fölötti birtok tulajdonosa már köznemes.

A Bessenyei birtok nagyságára a jobbágycsaládok számából következtethetünk csak. A 134 család alapján bizony 1000–2000 kh közöttire tehetjük a birtok nagyságát. A már említett mintegy 30 ezer köznemesi család közül csak 2–3 ezer rendelkezett ilyen nagy birtokkal és persze azzal a tekintéllyel amit a településen és a vármegyében ez a birtok jelentett. Egyszóval a Bessenyeiek Bercelen mindenhatók voltak, feltétlen tisztelettel bírtak, szavuk, akaratuk a falu közössége számára századokon keresztül törvény volt.

Ebben a tudatban nevelkedett a 8 fiú és a két lány. Ez a családi mindenhatóság kísérte 18 éves koráig az író, Györgyöt is. Az hogy ebből a családból három daliás fiú is Mária Terézia testőre lett, csak tovább növelte a família tekintélyét, mindenhatóságát.

Ha elfogadjuk, hogy György 1747-ben született, akkor 8 éves korától 1755-től 1760-ig tanult Sárospatakon vagyis 13 éves koráig. Patakon csak alapokat kapott és bizonyosan a nagyobb tudás iránti vágyat. Azt, amelyik majd 18 évesen a királyi udvarban arra serkenti, hogy éjjel-nappal tanuljon, tökéletesítse gyenge latin tudását, tanuljon németül, franciául. Filozófiai értekezéseket, drámákat olvasson. Ez a tudásszomj igen erős lehetett, hiszen a pataki éveket az az öt esztendő sem tudta feledtetni, amit 18 éves koráig serdülő legényként Bercelen töltött. És ezek az évek bizony nem elsősorban a művelődésről, a tudás gyarapításáról szóltak! Sokkal inkább arról a mindennapi köznemesi életről, amelyikben a könyvnek kevés szerepe volt.

Mégis, mert a tehetség nem ismer határokat, testőrsége vége előtt egy esztendővel 1772-ben már önálló művei jelentek meg. És amikor 1773-ban kérésére a királynő elbocsátja, és mint hivatali ember a magyar református egyház ügyvivője, udvari embere lesz – már megnyílik előtte az út a halhatatlanságig.

Bécsben nem köznemesként, hanem íróként, hivatalnokként él, ezért témánkat illetően ez a szakasz számunkra érdektelen. 1782-ben tér haza Bercelre, ahol 3 évet él majd Biharban, egy ottani Bessenyei birtokra költözik és ott gazdálkodik. Életének ez a szakasza érdekelhet bennünket, különösen abból a szempontból, hogy a csaknem két évtizedet a bécsi udvarnál töltött művelt, tudós író és filozófus – a magyar felvilágosodás egyik úttörője hogyan viselkedik, él a falusi köznemesek szürke világában.

Általában elmondható, hogy hazatérése után életének külső kerete hasonlít a vidéki köznemesség életéhez, de belsejében más erők uralkodnak. Próbálja hasznosítani magát, így pert indít az ősi, névadó birtok Besenyő visszaszerzésére, amit elődei elzalogosítottak és elveszítettek. Úgy gondolta, írói hírneve, tekintélye segít majd a perben. Ugyanakkor igyekszik kivenni részét a birtokok igazgatásában is. Für Lajos jóvoltából néhány napját pontosan is nyomon tudjuk követni 1784-ben az ominózus dinnyeföldi konfliktus idején.

Lássuk mi is történt Bercelen 1784 májusában!

A feudális-kori földhasználat szerint ekkor került sor a dinnyeföld helyének kijelölésére. Hogy hol is legyen ez az ominózus föld – ezen veszett össze az őshonos berceli Bessenyei család –, aki ezt a jogát a faluban századokig gyakorolta, és most is magának tartotta fenn, és a Kemezséről nemrég idekerült, idenősült másik köznemes Olasz Lajos. A forrásokból az derül ki, hogy a két család között Olasz Lajos bekerülése óta kibékíthetetlen ellentét volt, és a dinnyeföldi vita csupán a szikra volt a hatalmaskodás kirobbanásához. Itt, a dinnyeföldön a hatalmas termetű Bessenyei Boldizsár a jobbágyok előtt csúnyán megverte Olasz Lajost. Az ellenségeskedés ezzel nem ért véget. Egy héttel később Bessenyei György és öccse István gázoltatta le a falubeli csordával és kondával Olasz Lajos jobbágytelkein a zsenge kukoricákat és a majorsági kaszálót. Aztán a tél beálltával még ugyanebben az évben a tölgyerdőből zavarták ki Olasz Lajos kondáját, sőt kiűzték a favágó embereit is, és elvették tőlük a fejszéket.

Ezekből az eseményekből, hatalmaskodásokból több évig tartó per keletkezett. A vármegye több vizsgálóbizottságot küldött a helyszínre, akik mindeket táborból tanúk sokaságát hallgatták meg.

Befejezésül ezekből a tanúvallomásokból idézek egy csokorra való, hogy a berceli hétköznapi hangulatát jellemezni tudjuk.

1784-ben Olasz Lajos jelölte ki a közös földből a dinnyeföldet, mégpedig nem ott ahol a korábbi években a Bessenyei család szokta kijelölni. Ezt meghallván Bessenyei Boldizsár maga puskával, jobbágyai ásóval és kapával felfegyverkezve kimentek a földre, hogy az ott szántó jobbágyokat, kisnemeseket átirányítsák a Boldizsár által kijelölt földre. Ám azok nemigen akarták a jó fekete földet hagyni, Boldizsár ezért a fő szervezőre, Olasz Lajosra támadt: „Hát hogy mersz itt szántani, te disznó, bitang ember – mondta. Lélek kurva az Anyád, mikor már megmondtam, hogy megbüntetem, aki itt szántani merészell!”

Olasz uram azonban, mintha meg se hallotta volna, odaszólt a jobbágyainak: „Csak szántsatok, hogy ne teljen az idő hiába!” Boldizsár uram dühbe gerjedt néki szaladt Olasz uramnak, mondván: „Lélekkurva anyja, bitang embere mindjárt rajtad is ötvenet vágatok.”

És így is tett, jobbágyaival lefogatta a köznemest, és addig ütötte, „míg a nála lévő dorong forma veres-gyűrű botját rajta össze nem törte”

Nem csoda, mondják a tanúk, hogy „Olasz uram teste két hét múlva is olyan volt, mint a fekete posztó”. Ezt követően Bessenyei Boldizsár uram, mint aki jól végezte dolgát, átment Ibrányba, és ott azzal dicsekedett, hogy 49-et csapott Olasz uramra.

A dinnyeföldi verekedésben az író, György nem vett részt, ekkor még a bihari birtokon tartózkodott, hogy testvére, Mihály halála után rendezze ott a birtok ügyeit. Pár nap múlva hazatért, és csatlakozott testvéréhez, Boldizsárhoz, aki jobbágyait összegyűjtve Olasz uram házára akart menni, hogy ott kezét lábát ismét összetörjék.

A fiúk apja, az öreg Bessenyei Zsigmond azonban megtiltotta a hatalmaskodást. Pedig – ahogyan a tanúk mondták – „szándékukat illetően ugyan igen eltökéltek voltak, s azt bizonyosan véghez is vitték volna”.

Hogy a két család közötti vitába, ellenségeskedésbe az író György is teljes szívvel beszállt, és nem igyekezett az ellenségeskedést csitítani, azt más tanúvallomások is igazolják. Drótos György Olasz Lajos negyedtelkes jobbágya a saját fülével hallotta, mikor

György úr azt mondta, hogy „Vagy őt (ti. Györgyöt) vagy Olasz uramat megüti a mennykő, és ha elkaphatja, nem úgy veri meg mint Boldizsár, hanem úgy, hogy egy hónapig sem kél fel a maga erejéből az ágyból, és addig vereti, hogy gatyáján, nadrágján fog folyani a vér.” Bizony ezek a szavak hatalmas indulatokat sejtetnek! De honnan ez az indulat, honnan ez a gyűlölködés?

Boldizsár esetében talán még elfogadható magyarázat az, hogy a bekerült Olasz Lajos az ősi jussot – a Bessenyeiek mindenhatóságát látszik megnyirbálni. A művelt, a felvilágosodott György esetében ez azonban nem lehet magyarázat, hiszen róla tudjuk, hogy földesúrként is milyen gyakran kiáll a jobbágyok igazságáért. Csak a gyűlölet nem motiválhatta volna.

A tanúvallomásokból kiderül, hogy a bekerült Olasz Lajos sem szent! Nem csupán felborítja azt az évszázados rendet, amit a gazdálkodásban, a mindennapi életben Bercelen a Bessenyeiek kialakítottak, de bizony azt mindig a maga hasznára igyekszik tenni. Egy ilyen eset váltotta ki azt a hatalmaskodást is, amelyről már szóltunk, amikor Olasz uram zsenge kukoricáját a Bessenyeiek a csordával legázoltatják. Olasz uram ugyanis felszántatta és jobbágyaival bevettette azt a földet, amit a falu évtizedek óta jóminőségű legelőnek használt. Úgy gondolta hogy a feudális földhasználat zűrzavarában megteheti ezt. A dinnyeföldi verekedés után pár héttel azonban a zsenge vetést a Bessenyeiek legázoltatták.

A tanúvallomások szerint az események fő irányítója György uram volt, de az akcióban helybeli kishemesek is részt vettek. A gázoltatást megelőző nap estéjén György uram magához hívatta a pásztorot, és megparancsolta neki, hogy másnap a csordát a Körtvényes szeg mellé hajtsa ki, és ott várja meg őt. A pásztor sejtette, hogy ott milyen parancsot fog kapni, ezért magát féltve este Olasz Lajosnak is elmondott mindent.

Másnap a csordával a Körtvényesnél megvárta Györgyöt és a vele érkező kishemeseket. Ott az írónak könyörögni kezdett, hogy ne adjon neki olyan parancsot, amivel magát tönkre teheti. György uram azonban kabátjából egy iratot vett elő, és mutatta, hogy semmit se féljen, mert amit csinálnak, az törvényes, a vármegye engedélyével teszik. Így aztán a pásztor egész nap a kukoricásban legeltette a csordát, sőt György uram még a falusi kondát is odairányította.

Mivel Olasz Lajos tudott a készülő akcióról, és mégsem tett ellene semmit, feltételezhetjük, hogy az író valóban eljár a vármegyénél – a papíros ezt igazolhatta – és jogszerűen gázoltatta le Olasz Lajos vetését.

Az évekig tartó pereskedésben Bessenyei György végig aktív szereplő maradt. Noha minden testvér írástudó, művelt ember volt a vármegyei bíróság felé az író készítette a beadványokat, fogalmazványokat. Ekkor már országosnak mondható hírével, tekintélyével is kiállt a család igazsága mellett. Sőt mint ahogyan már említettem, megpróbálta a zálog útján elvesztett ősi, névadó birtokot, Besenyőt is visszaperelni, persze sikertelenül. Az a három esztendő, amit hazatérése után Bercelen töltött tulajdonképpen ezzel telt el. Újabb, igen termékeny írói korszaka majd Biharban kezdődik el.

A híres „zenebona” a híres per pedig húzódott és a vármegye után megjárta a Helytartótanácsot, a Náadori Hivatalt is. Tíz esztendő múlva 1794-ben a vármegye a felek között békítési kísérletet tesz, de a Bessenyeiek által diktált feltételeket Olasz Lajos nem fogadja el.

A per tulajdonképpen úgy ér véget, hogy „elhal” – Bessenyei Boldizsár halálával kiesik a pereskedés egyik motorja; György, az író pedig már régen Bakonszegen él, így nincs, aki továbbvigye azt. Nem keletkezik újabb beadvány, újabb vád Olasz Lajos részéről sem, így elfelejtődik az eset.

A keletkezett iratanyag arra azonban mindenképpen jó volt, hogy bepillantassunk a XVIII. századi megyei nemesség életébe. Nyomon kövessük – akárcsak egy pillanatra is –, hogy az európai műveltségű író, ha visszakerül ebbe a környezetbe, hogyan lesz ismét szabolcsi köznemes.

Bessenyei Györgyről – itt a róla elnevezett művelődési társaságban elmondhatjuk –, hogy igazi hús-vér ember volt, tele érzellemmel, igazságérzettel és családszeretettel. Köznemesként is így viselkedett, cselekedetei alapvetően nem változtatnak azon a képen, amelyik róla – mint a magyar felvilágosodás egyik kiemelkedő alakjáról – bennünk kialakult.

A sportszociológiai kutatások helye, elméleti keretbe illeszkedése a hazai és a nemzetközi szakirodalom rövid áttekintésévei leginkább az életmód, a szabadidős tevékenység, a társadalmi rétegződés, státus, mobilitás kutatások köréhez kapcsolható. Emiatt tartottuk fontosnak részletesebben feltérképezni a kutatások fő irányvonalait és módszereit, ezek változásait az 50-es évektől az ezredfordulóig követve.

A társadalomtudományi szakmunkák, szakcikkek körébe szervesen illeszkednek bele a sporttörténeti, sportnyelvi-szociolingvisztikai, társadalmi csoportokat sajátosan szociológiai szempontból vizsgáló elsődleges és másodlagos forrásokon alapuló kutatások.

A sportolók, mindenekelőtt az élsportolók társadalmi beilleszkedésével és mobilitásával, társadalmi szerepvállalásával, illetve a rájuk nehezedő társadalmi elvárásból adódó identitástudat meglétével vagy hiányával a globalizációs és az integrációs törekvések fölerősödése közepette feltétlenül foglalkoznunk kell.

A társadalmi változásokat és az olimpiák jelenkori, a múlt század közepétől napjainkig tartó történetét párhuzamosan vizsgálva, egy sajátos, kiemelt szereppel bíró, nagy fizikai és szellemi teljesítményeket felmutató társadalmi elitcsoport, az élsportolók csoportja érdemes más, ugyancsak közéleti szerepre vállalkozó elitcsoportok (pl. művészek, írók, médiaszakemberek, politikusok) mellett a társadalmi mobilitás- és életmód-, életút-vizsgálatokra.

A *sportszociológiai életmód-, életstílus-, életútkutatások* szorosan és szervesen kapcsolódnak össze a *társadalmi mobilitáskutatás* nemzetközi és hazai áramlataival, *elméletileg* és *módszertanilag* jól illeszkednek az európai tendenciákhoz, több vonatkozásban ellentétes vonásokat mutatva fel más kontinensek élsportolóinak társadalmi helyzetével, beilleszkedésével, mobilitási lehetőségeivel és ezek realizációjával.

Az alábbiakban a magyar szakirodalomban elfogadott, *Andorka Rudolf* kutatásaihoz kapcsolódó életmód-szociológiai definíciókat adom meg.

Az *életmód* a szükségletek kielégítése érdekében újabb tevékenységek rendszere. Konkrétabban az, hogy a társadalom (ezen belül egy társadalmi csoport tagjai) mindennapi életükben

milyen tevékenységeket végeznek, hol, kik, miért végzik ezeket, mit jelentenek számukra ezek a tevékenységek (pl. a munka, a szabadidő eltöltése, a társasági élet, a művelődés, a fogyasztás stb.).

Az *életvitel* fogalom és az *életstílus* fogalom olykor rokon- vagy szinonimafogalomként használatosak a szakirodalomban. Az életstílus az adott társadalmi körülmények között viszonylagos szabadsággal megválasztott tevékenységeket, ezekkel kapcsolatos választásokat, előnyben részesítést helyezi vizsgálatai fókuszába, mint az életmód részének vizsgálatát.

Az életvitel fogalom *Max Weber* (1864–1920) kifejezésének a „Lebensweise” (német ’életmód, életvitel’) fordításaként került át a magyar szakirodalomba. Max Weber háromdimenziós szerkezeti modelljében, amely a kapitalizmus fejlődésétől és a liberális demokráciától várta az első világháború előtti „vilmosi” Németország felemelkedését, a feudalizmustói átörökölt elemek továbbélésének és a társadalmi ellentmondásoknak a kiküszöbölését. Weber *E. Durkheimhez* (1858–1917) és *Marxhoz* (1818–1883) viszonyítva a német és a korabeli nyugat-európai gazdasági-társadalmi szerkezetet és konfliktusait bonyolultabbnak látta. Háromdimenziós társadalmi szerkezeti modellje, amely a marxi osztálydimenziót két továbbival egészítette ki, a következőképpen épül fel: 1. a gazdaság (ez felelt meg a marxi „osztály” kategóriának); 2. a hatalom; 3. az életmód, a megbecsültség dimenziója (az utóbbit „rendnek” nevezte) M. Weber a gazdasági és társadalmi fejlődés fő jellemzőjét a racionalizálódásban látta. Szerinte ez különbözteti meg a kapitalista vállalatot, gazdasági egységeket a korábbi feudális hagyományú és szerkezetű, nem kapitalista gazdaságtól.

A racionalitás a bürokratizálódásban nyilvánul meg, amely Weber értelmezésében nem egyértelműen negatív, hiszen az állami apparátusban és a gazdaságban pontosan meghatározott szabályok szerint intézik az ügyeket, nem pedig feudális, személyes kapcsolatokon és egyéni döntéseken alapulva. Szemben a durkheimi statisztikai módszerekkel Weber a „megértő szociológia” híve volt. Módszertanában ez azt jelenti, hogy a szociológus próbálja a vizsgált személyek (csoport tagja) helyébe képzelni magát, azok motivációit, viselkedését, történetileg is megérteni. Tanulmányomban a „megértő” és a statisztikai módszerű szociológiai feldolgozást kombinálva alkalmazom.

**A 15–69 éves népesség napi átlagos időmérlege*
1976/77-ben és 1986/87-ben (perc)**

Tevékenység	Férfiak		Nők	
	1976/77	1986/87	1976/77	1986/87
Munka a főfoglalkozásban	279	231	172	150
Jövedelemkiegészítő szellemi munka	1	3	1	2
Jövedelemkiegészítő fizikai munka	3	14	1	7
Jövedelemkiegészítő mezőgazdasági munka	63	79	52	49
Tanulás	18	19	16	17
Háztartási munka	40	43	224	211
Vásárlás	13	15	24	25
Építési munkák	14	19	3	4
Szerelés, javítás	9	9	0	0
Egyéb munka	19	6	9	2
Gyermeknevelés, gondozás	12	13	26	35
Közlekedés	72	70	55	54
Fiziológiai szükségletek	669	668	670	667
Társas kapcsolatok	57	70	55	54
Művelődési otthon	145	165	124	153
Művelődés kulturális intézményben				
Testedzés, mozgás szabad levegőn	19	18	13	10
Egyéb tevékenység	1	1	1	0
Összesen:	1440	1440	1440	1440

* Andorka adatai alapján (1992)

Sport a művészetben – művészet a sportban

Pierre de Coubertin

ÓDA A SPORTHOZ

(részlet)

VII. A termékenység vagy te, Sport!
Megnemesítéd az emberi fajt, célratörő úton.
Beteg csírákat elfojtasz, eltüntetsz foltokat,
A tisztaságát bőségre méregtől óvod!
Erőtől duzzad az atléta és
Fiakra vágyik, akik a babért
Dicsőséggel aratják, úgy, miként ő

VIII. A haladás vagy, Sport! Szolgálatodra

...

Hogy teste-lelke egyre jobb legyen,
Kerüljön mindent, mi mértéktelen:
Tökéletesre törjön ernyedetlen,
S óvja egészségét, legfőbb javát,
Mint ki a régi mondásból tanul:
„Ép testet választ az ép lélek otthonul.”

IX. A béke vagy te, Sport!

A népeket egymáshoz fűző szép szalag:
És testvérré lesznek mind általad,
Önuralomban rendben és erőben.
Mert önbecsülést tanulnak az ifjak
Tőled, s más népek jellemét is éppúgy
Megértik s nagyra tartják, hogyha te
Tanítod őket túlszárnyalni egymást:
Mert versenyed a béke versenye.

(Devecseri Gábor fordítása)

Pesti József sporttörténeti eseményeket megidéző versei és tanulmányai régi dicsőségünket éneklik, s ezek a nagyszerű eredmények különös aktualitást nyerhetnek az olimpia évében. Ötvenegy évvel ezelőtt, 1953. november 25-én Londonban, a Wembley Stadionban 6:3-as győzelmével világhírt szerzett a magyar válogatott labdarúgó csapat. Nevük álljon itt „aranycsapatként”, hiszen a labdarúgás őshazájában, Angliában Grosics Gyula, Buzánszky Jenő, Lóránt Gyula, Lantos Mihály, Bozsik József, Zakariás József, Budai II. László, Kocsis Sándor, Hidegkuti Nándor, Puskás Ferenc, Czibor Zoltán és Sebes Gusztáv, a szövetségi kapitány a hazai csapat otthoni kilencven éves veretlenségét szakította meg ezzel a győzelemmel. A legendás 6:3 ihlette Pesti József versét az ötvenes években Régi dicsőségünk címmel. A vers így szól:

„Régi dicsőségünk megjött az éji homályban,
 ráleltünk annyi bajvívásban s egy kapitányban.
 Felzúg a lehetőségek varázsa,
 egy gyönyörű kiáltás a világba.
 Núbia párduca ily ifjakat nemzett –
 ma izmokban él a magyar nemzet.
 Vízen, szeren, kosáron és kardélen,
 s bokszolóink kesztyűin
 csillog az aranyérem.
 Védik, amit lehet védeni,
 hazánk legjobb követői.
 Régi harcok tűntek, nincs törökverő már,
 csak tizenegy magyar áll, s a Himnuszra vár.
 Az ellenfél imája ostrom a hitnek:
 „A magyarok góljaitól ments meg, Uram, minket!”

A vers címe és kezdősora Vörösmarty Mihály 1825-ben íródott, nemzeti romantikától átítatott Zalán futását parafrázálja. A magyar sportolók győzelme téren és időn át erősítette a nemzetet, az összetartozás érzését, az öntudatot.

Távlatos gondolatok

A magyar élsportolók életútjának szociológiai vizsgálata az ezredforduló után stratégiai, gazdasági, társadalmi szempontból is kiemelkedően fontos feladat nemcsak a hazai, hanem nemzetközi viszonylatban egyaránt. Az európai integráció folyamatában a sport és az olimpiai szellem fenntartása, megmaradása, a szellemi és fizikai erők, az úgynevezett humán erőforrások szám-bavétele és reális értékelése nem maradhat el. A sport vonzása, a benne rejlő üzleti lehetőségek (egészségmegőrzés, turizmus, szurkolás, egyéb kulturális és kapcsolatteremtő programok) kiaknázása és a kor kívánalmainak megfelelő infrastruktúra kialakítása, kiépítése korszerű program minden hatalmi és politikai tényező számára.

- A pozitív, optimizmusra okot adó tendenciák mellett észre kell vennünk azonban a negatív tendenciákat is.
- Az élsportolók státusza még ma sem teljesen tisztázott.
- Ma is jelentős különbségek vannak az egyes sportágak anyagi, morális vagy mindkettő elismerése terén.
- Egyes sportágak valósággal „kihálnak”, nincs utánpótlás. Ennek a jelenségnek egyik oka lehet, hogy a klasszikus, inkább testi, fizikai sportágak szinte emberfeletti teljesítményeket, edzésterheket jelentenek, igen sok a sérülés, a durvaság.
- Vannak olyan sportágak, amelyek rendkívül látványosak, a média számára is vonzóak, szinte show-szerűek. Ezek az új sportágak (pl.: a fitness, versenytánc, sőt maga a torna, a korcsolya megújult formái, az autóversenyzés, Formula-1, extrém sportok) tömegeket vonzanak, az élsport és a sport számára új közönségrétegeket vonnak be. Míg a labdarúgás hagyományosan férfi sport volt – ma már nem az, mint ahogy a súlyemelés, a vízilabda is „nőiesedett” –, a fitness, az aerobik, a torna versenyformációi mellett az egészséges életmód, a testépítés, az esztétikai élmény révén mindennapjaink részévé vált az ezredfordulóra.
- A jövőt és az ifjúságot ép testben ép lélekkel, biztonságban szeretnénk tudni.
- A dopping-kérdés a sportban

Az olimpikonok és az élsportolók kimagasló teljesítményei mindenkor példaértékűek lehetnek a nemzetek és a világ pozitív értékeinek megalkotói, megteremtői és megőrzői számára.

A KÖLTŐ-TANÁR

1939-ben születtem Ibrányban. Itt élek ma is. Évszázadok óta atyai nagyapáim földje ez. Anyai felmenőim Bessenyei szülőfalujában, Bercelen porladoznak, a többiek pedig a kettő ölelésében fekvő Paszabon.

Verskedvelő, olvasni szerető szülőkkal és lelkiismeretes tanítókkal, tanárokkal áldott meg a sors. Az általános iskolát Ibrányban végeztem, a középiskolát Nyíregyházán. A Kossuthban kezdtem, de a Vasváriban fejeztem be, mint az intézmény alapító diákja. Az érettségi után Debrecenben magyar-történelem szakos középiskolai tanári diplomát szereztem. Ezután a feleségemmel, Porkoláb Erzsébettel szülőfalum (ma már város) éppen akkor nyíló gimnáziumának lettünk az első tanárai. Innen mentünk nyugdíjba is. Közben felneveltünk két saját gyermeket, és tanítgattunk, nevelgettünk sok száz másikat is.

Verseket – a korai kísérletek után – 1993-ban kezdtem írni. Azóta megjelent két kötetem Gitárhang, illetve Őszi citeraszó címen. A harmadiknak még van némi híja. Munkáimból alább bemutatok néhányat.

Petőfi

Voltál útjelzőnk, tilalomfánk, minden mártírnak, szentnek példa, s minden csikasznak, sehonnai rongy demagógnak könnyű préda.	Szellemed édig magasodva zord mementóként ég felettünk. szemünk káprázik lángjaitól, s törvényei roskasztják lelkünk.
--	--

S mert az emberi ostobaság, vétek, bűn és hitványság örök, eltékoztultak hagyatékod, zsebünkben csak aprópénz csörög.	És akik százszor megtagadtunk, romjaink alól pislogunk fel csillagodra, mert szeretnénk, ha megsimogatnál fényeiddel.
--	--

Bessenyei Györgyre emlékezve

A vak világ elátkozott peremén
csillag támadt a porban és a ködben,
életre kelt, és oldotta a tömény
sötétet, fénypalástba öltözött.

S mikor kihunyt a tüze és a fénye,
jeges sötétbe hullt örök magánya,
de még nem ért véget a küldetése,
csak a salak lett börtönébe zárva.

A fény – örök törvények lenge foglya –
röpül tovább, a múlttal feltöltődve,
minden homályos zugba beragyogva.

Visz reményt és hitet egy szebb jövőbe,
s teremt időt, teret és életeket,
s lebeg a vizek és a lelkek felett.

Rodostó felé

(Rákóczi monológja)

Megtagadtak és kitagadtak
magyarjaim - ilyen az ember.
De hát sárba hullt zászlók fölött
mit kezdhethének tört hitekkel?

Vannak idők, mikor a lelket
a félelem s a kétség rázza,
s a vak éjben a kakasszóra
nagyon hajlik az árulásra.

De kell mindig, ki felkínlódja
keresztjét s hitét, fel a Hegyre,
hogy a szívekbe beleégjen
szegekkel átvert sziluett je.

Hogy ne lehessen sivár korok
kufárjainak olcsó préda.
s legyen mindig, amiben titkon
bízhat a nemzet maradéka.

Magyarország

Itt mindig színaranyban
ragyog a jövő képe –
és mindig félelemmel
nézünk a múlt elébe.

Egy Lóman Béni nevű kalandor leveléből

Körülöttem zihál a dzsungel...
Miazmás gőzök, százados fák,
kannibál vágyak; a szíveket itt
naponta vad záporok mossák.

Mert a lélek itt olcsó préda,
s könnynek, mosolynak nincs hatalma,
s belepusztulsz, ha elmerengtél:
ez az erősek birodalma.

Itt a szétmálló ronggyal együtt
rohad le rólad szentség, törvény,
és a folyókban tragédiák
monológját zúgja az örvény.

Itt a fogak s az ököl az úr,
nem ront átok, s nem véd ima,
orgyilkos lett az irgalom,
és a szeretet kivénhedt rima.

Ilyen a dzsungel: nagy álmok és
gyilkos mocsarak birodalma.
Nekivágsz, mint egy görög isten,
s legyőzöd – vagy itt maradsz halva.

Új esztendőnk előtt

Szívem körül a Kárpát dereng,
hol szürkében, hol tengerkében,
de csontjaimban Dzsungária
föltámadó szeleit érzem.

Szeleit s fagyos viharait,
melyek népeket űznek, vernek,

és a táguló világokban
könyörtelenül szétsepernek.

Most vigyázz, testvér: rétjeidet
lélekcsereelő dzsinnek járják,
elvarázsolják magyarságod,
s elfűjják múltad, mint a párát.

Most vigyázz, magyar! Emlékezz, mit
parancsol a hét vezér vére.
mert széttörsz, mint romlandó cserép,
széthullasz, mint az oldott kéve.

Tűnődés

Micsoda szabadság az,
ahol a gyöngé reszket,
ahol a maffiózó
könnyedén kibelezhet?!

Emitt a fehér jázmin,
amott valami kósza,
kivert fűféle szórja
szerény színeit s persze
a vörös bazsarózsa.

Szarkaláb, irisz, mályva,
estike, tamariska,
nárcisz, egy apró díszfa,
díszbokor... Ezernél sem
szakad meg ez a lista.

Hát bizzál, riadt lélek,
jöhet még aszály, orkán
s tank is zsarnokok zsoldján:
nyit mindig kövirózsa
s gyopár a lélek ormán.

Fohász karácsonykor

Uram, néhány ezernek
már százezer nap ragyog,
hát a millióknak is
szegezz fel egy csillagot!

Virágok

Pedig járt itt fagy, árvíz,
Arany- és acélhorda,
vért, könnyet, pestist hozva,
és hogy a szépség szomját
szívünkben kitapossa.

De volt mindig egy ráncos
anyó, egy riadt, szöske
gyermek, hogy hulló könnye
virágait a poklok
földjén is megöntözze.

Égi béke

Karácsonykor, úgy éjfél tájban
megállnak fölöttem az Ikrek,
a szomszédból a Kocsihajtó
intetet halvány fényeiknek.

Az ég alján a vén Szíriusz
bíborszínű kohója lángol,
s elgondolkodva tekint le az
égi Kaszás a diófánkról.

Lent templomok harangja zendül,
fent boldogan hallgatja Jahve,

és a fenyőfák alá egy-egy
maroknyi békességet rak le.

S fent a Holdon apokrif mesék
Stradivariján játszik Dávid,
zsoltáraival bezengi a
Földet New Yorktól Medináig.

Szívemre hull e dallam, benne
elmúlt karácsonyok fájnak.

S körém gyűlnek és megsimítják
arcom a régi-régi árnyak.

Szüleimmel

Jönnek nyugodt derűvel, észrevétlen,
az élet zord gondjait mind levetve.
Mégfürdetik arcomat mosolyukban,
s fényt szórnak a homályló emlékekre.

Néznek némán, szemükben kopott mennyek
báránnyelvéi úsznak égi tóban.
Néznek, mintha én volnék minden kincsük,
s bármit teszek, nekik már minden jól van.

Szívükben a szeretet dalol zengve,
s míg bánatom botorkál egy-egy rímen,
az ajkukon ott ül a titkok csendje.

Hallgat minden, csak az elmúlás tompa
harangja búg valahol, és a szívem
kondul bele a néma fájdalomba.

Osztályfőnököm

Drégelyiné, Benedek Gizella

Mikor a fagyos évek jeget
s lándzsát csörgetve meneteltek,
meghúzódtunk a fényeiben,
melegre vágó, kócos lelkek.

Éreztük, szíve varázskörén
nincs hatalma ordasnak, rossznak:
lelkében Elek apó kedves
tündérlányai álmodoznak.

Számadás

Gyűlölködésre nem herdáltam
sem időmet, sem lelkem.
Így indulok világgá, békén,
szeretettel megverten.

Vadak elöl a rám hajló ég
szelíd azúrja rejt el.
S piros csizmám nyomát a telek
behintik puha csenddel.

BESSENYEI – SZOBORKOSZORÚZÁS

Tisztelt Emlékezők!

Kedves Irodalombarátok! Hölgyeim és Uraim!

Tisztelettel fogadtam azt a felkérést, hogy a mai napon – Bessenyei születésének 260. évfordulóján – én mondjam az ünnepi beszédet. Tisztelettel és kötelezettséggel hoztam el Bessenyei szülőfalujának üdvözlétét és üzenetét, azzal a mottóval, hogy „Emeld nemzetedet, ez legyen törvényed”. Bessenyei eszmeisége, örökérvényű gondolatai lebegtek szemünk előtt akkor, amikor képviselőtestületünk úgy döntött, hogy ezzel a tartalmas idézettel tiszteleg, fia, a nagy író, filozofus és költő előtt – a község zászlajára ezt hímezze – emlékeztesse a mindennapi munkában, hétköznapi feladatainkban arra, hogy a nagy elődre, méltó legyen az utókor, faluja, megyéje, hazája.

Amikor itt állunk az 1899. május 9-én felavatott szobor előtt, hálát adunk, hogy az akkori zsűri Kallós Ede szobortervét fogadta el – melyben a daliás magyar és a bölcselkedő eszme ötvöződik. „Természetes állásban, korhű testőr öltözetben, vállán farkasbőr kacagány”, a magyar embert és Bessenyei bölcselkedő szellemét tükrözi. Ahogy Sajó Sándor pályadíjas verse mondja: „szelleme az idők szellemében árad, és az utódokban arat diadalt.”

Nekünk – mai utódoknak – kötelességünk a szobor tisztelete mellett Bessenyei gondolatainak, működési eszméinek, felvilágosodott szellemű elveinek, a közjó és a hazaszeretet ügyében kifejtett nézeteinek, dialógusra ösztönző toleranciájának megismerésére és mai életünk gyakorlatába való alkalmazása.

Ez a szobor az akkori kisváros és megye lakosainak krajcárjaiból, vagyis közadakozásból készült. Milyen jó érzés tölti el az embert egy ilyen nemes tett után! A mai város lakó polgár, de minden közjót tisztelő ember ma is ezt érzi, amikor elhalad a szobor előtt. Aki ismeri a történetet, így nyugtázza. Bátor tett volt, nemes cselekedet.

Talán ugyanilyen érzés tölt el bennünket, amikor Bessenyei szülőházát látogatjuk, koszorúzzuk. Sorra emeljük ki a falura

vonatkozó szavakat a márványtábla szövegéből. Büszkék, vagyunk rá. E házban született 1747-ik esztendőben Bessenyei György. A magyar nemzeti irodalom újjászületésének lánglelkű prófétája. „Innen indultál az új honfoglalásra – Műveltségükhöz, mit száz vihar hányt, vetett, Te hordtad az első faragott köveket.” Vietórisz.

A többször átépített, egykori jellegét hűen megőrző ház varázsa, akarva – akaratlanul megérinti az emlékházba belépő látogatót.

Személyes élményként éljük át A Tiszának reggeli gyönyörűsége című versét, hangulatát, a táj ihletését. Szinte halljuk a parti jegenyék zúgását a sokféle hangot, a zendülő erdőt, látjuk a fodrozódó vizet és e tájban az ifjú Bessenyei alakját, ahonnan elindult, és később a nagy természet férfi tagja lesz. Igen, a szülőföld ereje és segítése viszi az egyre nehezebb életállomásokra, és ötvöződve kemény szorgalmával, tehetségével lesz a felvilágosodás korszakának nemzeti alakja.

Nem kívánom életrajzát végigsorolni – hiszen az e közösségben ismert –, de szeretném kiemelni, hogy a Berczel községben álló hajlék, melyben Bessenyei György bölcsője ringott – tiszta erkölcsi elveket, szülői iránti engedelmességet ültetett Bessenyei szívébe.

Bessenyei Zsigmond és Ilosvai Mária házasságából tíz gyermek születik. Tehetős köznemesi családhoz tartozásuk révén három fiú kerül a bécsi testőrségbe, s közülük György lesz a gyémánt, a kiválasztott – s válik korának legműveltebb írójává.

1782-ben, amikor hazakerült a 17 évi bécsi tartózkodás után – már művek sorozata követi, komoly aggódásokkal, viaskodásokkal éli életét – összekeveredve a családi, a nemzeti, a kultúrpolitikai problémák. Néhány év után elhagyja szülőfaluját és Pusztakovácsiban, a mai Bakonyszegen telepedik le.

Méreiné Juhász Margit Bessenyei című verse líraian örökíti meg ez állomáshelyeket.

Én három képet őrzök róla még:

– A Tisza-parton áll, derült az ég,
Sudár fiú, csizmás és nyers gyerek.
A fodrosodó szóke víz remeg

Aztán, ahogyan eltűnnek a fűzesek
Schönbrunn tündöklő délibábjá int.
És Tiszabercel ámuló fia,
Behunyja fénytől káprázó szemét.

A harmadik kép: őszi alkonyat.
Egy férfi áll az almafák alatt.
A nagykovácsi lombhullató kertben.
Szól csendesen: „Az ugart bevettem.
A többi már az utódok gondja legyen!”

Igen, az utódok gondja. Sokat adott nekünk ezért sok a tartozásunk.

Illő itt köszönetet mondani mindazoknak, akik tisztelik és ápolják időszerű magatartását, gondolatait, értéklik európaiságát, társaságszervező munkásságát, okosságát, erkölcsösségét, toleranciáját, szellemi gazdagságát. Mindig tudott változni és újrakezdeni.

Azért jár köszönet a Bessenyei György Irodalmi és Művészeti Társaságnak és jogelődjüknek a Bessenyei Körnek, hogy közérdekűvé tudják tenni a Bessenyei munkásságot, hogy rendezvényeikkel, tevékenységükkel példát mutatnak egy nagyszerű hagyományápolásnak. Büszkén, néha szerényen állunk mi is sorba, a szülőfalu.

Legendaszerűen és romantikusan idézzük fel mi is a múltból a nagy emléktábla-avató Tisza-parti ünnepséget, mely országos hírűvé vált, ahol Korocz József református lelkész – emléktábla átvevő – Bessenyei eszméinek ápolását „szent kötelességnek” nevezte. Vagy a serlegavató ünnepséget 1923. május 27-én Tiszabercelen, ahol a magyaros tájszépsegekben gazdag tiszaparti kép mitikus keretet adott a társas lakomának.

Említhetném Bessenyei hamvainak Nyíregyházára hozatalát, az intézmények Bessenyei György nevét-felvevő, ünnepségsorozat – Tiszabercelen a mezőgazdasági szakiskola – ez megszűnt tavaly – a Nyíregyházi Tanárképző Főiskolát – ahol a mi falunk is „zászlót bontott”.

A legnagyobb értéknek tartjuk a Bessenyei Emlékszoba megnyitását, a közparki Bessenyei mellszobrot. Tanulóifjúságunk minden évben a Rétközi Iskolaszövetség területi iskoláinak Bessenyei Műveltségi Versenyt rendez – Bessenyei héttel tisztelgünk, a felnőtt lakosság részére. Bessenyei estet tartunk – utána koszorúzzuk, a szobrát.

Tehát Bessenyei ébresztése kötelességünk. Nemcsak ébresztése, hanem gondolatainak ébrentartása, eszméinek ápolása apáról-fiúra örökítése „szent kötelességünk”, ahogy hajdan református lelkészünk mondta. Műveiből sok – sok gondolat vált közkinccsé – s ez már nagy érték. Mit véghez ő vitt: Új honalapítás / Áldás fakadt munkája szent nyomában, / S kinek az élete oly gazdag, csodás, / Meg nem szakad, nem vész el a halálban.

Igen, ma is vannak lelkes emberek, lelkes pedagógusok, közéleti vezetők, akik hozzájárulnak ahhoz, hogy Bessenyei szellemisége valóban tovább éljen.

A MAGÁNY ARCAI C. KÖTET BEMUTATÁSA

Fényképek anyámról

Húvös, december eleji nap, anyám már tervezget, karácsonyra készül. Sok minden kellene. Lóránt nyolcadikos, neki egy sötét, ünneplő öltönyre, Lacinak pedig meleg téli cipőre lenne szüksége. Rám is gondol, hat-hét éves vagyok, igényeim velem együtt cseperednek. Apámnak is kellene valami szerény ajándékféle. Szeretne egy negyed disznót is megvásárolni valakitől, sok finomság jutna belőle az ünnepi asztalra. Ám az legalább hétszáz forint. Sok minden másra is szükség lenne. A fizetés kevés, félretett pénz nincs.

Anyám tehát kölcsönkérni indul. Mivel unatkozom, kézen fog, engem is magával visz.

A legközelebbi rokonunkhoz megyünk.

– Ugye nem kölcsönkérni jöttél? – fogadja nagynéném.

– Beszélgetni szeretnék – hárítja el anyám még a gyanú árnyékát is.

Szomoruan hallgatok, sírás fojtogat.

Otthon előszedem a két forintot, amit reggel csentem el anyám megkopott pénztárcájából, és észrevétlenül visszateszem.

* * *

Mint akkoriban a legtöbb lakásban, nálunk sem volt vezetékes víz. Kút sem volt az udvarunkban. A vizet a szemben lévő második szomszédból, Berencsiéktől hordtuk. Természetesnek tartották, hogy minden további nélkül bejárunk az artézi kútjukhoz. Nálunk viszont nem volt vitamentes, hogy ki hozzon egy vagy két vödör vizet. Sok vízre volt szükség, mert hat embernek mosakodnia kell, etetni kell, és hat emberre mosni kell.

Április van, ketten vagyunk otthon: anyám megkér, hozzak egy vödör vizet. Ingerült vagyok, hogy kérhet ilyet, mikor máris

indulnom kell az iskola kézilabda csapatának edzésére. Anyám nem pöröl, nem szól hozzám. Az utca végéről visszafordulok, kicsi, törékeny anyámnak már csak a hátát látom, kezében ott van mindkét vödör, vízért indul... Álomban még ma is néha így látom anyut, távolodóban, kezében vödör, vízért megy.

* * *

Október van, a piacra megyünk. Nem valami jó a felhozatal. Nincs tej, nincs tojás. Alig van valami a piacon. Nem túl nagy baj, hiszen pénzünk sincs, alig néhány forint lapul anyám tárcája mélyén. A krumpli és az alma egy ár körül mozog, mindkettő kilója egy-egy forint. Én almát szeretnék, anyámnak legalább három kiló burgonyára van szüksége. Hisztizek, almát mégsem veszünk. A krumplival megrakott szatyorral elindulunk, a kofa egy almával utánam szalad, szó nélkül a kezembe nyomja. Most anyám szégyelli magát. Ez az ő szégyenlős napja.

* * *

Anyámnak, ha maradt egy kis ideje, szívesen ült a régi zongora mellé, és szolidan el-el játszogatót rajta egy-egy Daru madár útnak indul-féle dalocskát, némi akkordokkal kísérve. Az egyik békés vasárnap délután is ez történt. Mindaddig, míg valaki fel nem erősítette eközben a rádiót. Az eset nagyon mély nyomot hagyott anyámban. Ezt onnan tudom, hogy még évek múltán is szóba hozta.

* * *

Anyám ma megint szomorú. Előzőleg apám testvérével cserélt eszmét. A vitába apám is beleszólt, s nem anyámnak adott igazat. Az egész beszélgetésre akkor valahogy jobban odafigyeltem, és úgy éreztem, alighanem anyámnak volt igaza. Valami olyasmit mondott, hogy az ember magával hordja egész életét, minden elraktározódik benne gyermekkorától kezdve, mint valami finom lemezre, rá van vésve minden, nem lehet letörölni. A jó, a rossz, a szép, a sokszor kellemetlen hang. Elég-egy mozdulat, a zene

megszólal, felkavar valami régi emléket. Apámék csak nevettek, jó ideig nem is szólt hozzájuk anyám.

Este aztán, amikor varrt valamit, apám egy könyvvel a kezében mellé ült, és hangosan olvasni kezdett valamit: Michelangelo Utolsó ítélet című festményéről volt szó, amelyik a sixtusi kápolnában található. Anyám fellelkesült, s kérte apámat, hogy egyszer, ha sok pénzük lesz, vigye el őt Olaszországba, hogy végignézhesse azt a sok szép műemléket. Erre húsz év múlva került sor.

Igaz, anyám otthon maradt, mivel valakinek vigyáznia kellett a kertre, a lakásra.

Látogatás a régi iskolában

Tablók, arcképek borítják a gimnázium folyosóit. Már a lépcsőházba is jut belőlük. Meglehet, némelyikre hetekig, hónapokig rá sem néz senki, aztán egy álmos délelőtt az egyik poros tabló előtt megáll egy betévedt vándor. Harminc, negyven vagy ötven évvel ezelőtt innen indult hosszú útjára kis tarisznyájával, s most azt a bizonyos tablót látva, elfeledettnek hitt régi-régi emlékek tódulnak eszébe.

Sikerek, csalódások, csínytevések. Csillagos ötösök és szekundák. Eszébe jut a kényelmetlen iskolapad, a kedves cimbora, akivel szó nélkül is megértették egymást, és akivel oly jó ízűen lehetett nevetgélgni. És az a fekete hajú gimnazista kislány, akit remegő lábbal kért fel táncolni az iskolabálon.

A vándor a tabló előtt egyik lábáról a másikra áll. Kutatja a régi arcokat. Van, akit az érettségi óta nem is látott. Vajon mi lehet velük? Élnek-e még egyáltalán? Milyen jó volt velük bolondozni, csavarogni! Észre sem veszi az idő múlását. Komótosan megsüvegezi a tanárokat, akik közül jó néhányan már nem élnek, talán csak a hajdani tanítványok őrzik emléküket.

Szép volt, igaz sem volt – dűnnyög valami közhelyfélét. Aztán kitekint az ablakon az udvarra, ahol fürge diákok kergetik a labdát. Ők még nem sejtik, hogy harminc, negyven, ötven év múlva egy álmos délelőtt őket is ugyanazok a gondolatok foglalkoztatják majd, mint most a folyóson bolyongó, ősz hajú, furcsa figurát.

Az ódon vaskapu előtt

Halk bánat az ódon kovácsolt vaskapu előtt. Halk bánat, mely jól illik az estharang szavához, hol korhad a gesztenyefa és virul a moha.

A repkényes ház már régen leomlott, de a megkopott vaskapu itt áll száz éve talán. Egykor kilincsét fogta naponta apám, és hallotta beszélni anyámat.

A rozsdás cirádák is megkoptak sorban, próbálom faggatni mégis őket, vajon mosolygott-e telt kosarával a piacról megtért anyám. Emlékét őrzik-e hűségesen? És látszott-e a gond naponta meggyötört apám homlokán? Vajon az utcán hagyta-e félelmeit?

Szép, fehér lány volt a nővérem, fölötte mindig virított a nyár. Szegfű és liliom keverékének láttam őt, vajon a kapu is úgy látta, mint én? És vajon mivel babázott hajdan, a háború után? Naplójából tudom, később a madarak és állatok barátja lett, a templomban titkon Szent Ferencsel találkozott. S fivérem? A kapu mögül hányszor leste meg azt a feketehajú gimnazista lányt? Nincs kitől kérdezni ma már...

Öreg kapu! Hogy bírtad a három legényke szüntelen játékait, ugye, kedvelted a kis indiánokat?

Álmodozom. A kaput orgona illata lengte körül, az öreg kertben öreg tulipánok. A verandán anyám szarkaláb szemei a földről gyakorta az égre siklanak. Szívében semmi panasz, semmi indulat. Ringva bókolt fölötte az ág.

A mezítlábas kisvárosban, egy megkopott, hűséges vaskapu áll, túlélve háborút, jó száz éve talán.

Téved, ki azt hiszi, hallgatni tud csupán, mert társalog velem.

Francis Jammes-t hívom tolmácsul. Ő segít nekem.

A pap magánya

Túnődöm római katolikus pap barátom sorsán, vajon mennyire érzi magányosnak magát? Hogyan éli meg a család, a szerető hitves hiányát. s a társtalanság miatt vajon szokott-e szomorú

lenni? Tapintatlan kérdésemre ő Istennel felel, s a mindennapjait kitöltő hivatásáról, munkájáról beszél, Márai szavait idézi lelki vigaszként nekem:

– Nem szükséges, hogy mesterséges világfájdalommal mászkálj a földi tereken, lehorgasztott fővel, az élet és minden tünemény reménytelen mulandóságán elmélkedve, a tűnő örömek után koslatva... A szomorúság egy váratlan pillanatban lebontja csodálatos, ezüstszürke ködévei szemed előtt a világot, s minden nemesebb lesz, a tárgyak, az emlékeid is. A szomorúság nagy erő. Messzebről látsz mindent, mintha vándorlás közben csúcsra értél volna. A dolgok sejtelmesebbek, egyszerűbbek és igazabbak lesznek ebben a nemes ködben és gyöngyszín derengésben. Egyszerre embernek érzed magad. Mintha zenét hallanál, dallam nélkül. A világ szomorú is...

– Aki igazán, elszántan magányos, aki lelke mélyén nem sínyli meg ezt a magányt, csak az az erős. Nem szabad érzelmesnek lenni, sem reménykedni... A végén meg kell halnod, tudjad ezt. Mitől félsz hát? Mit is remélhetsz? Ha a munkádhoz hűséges vagy, a halál sem tehet ellened semmit, amíg a munkád tető alá nem hoztad. Ezt tudtad, s maradj bátran magányos.

ISMERJE MEG ESZE TAMÁS FALVJÁT, TARPÁT!

Nekem már diák koromban az volt a tervem, hogy olyan végzettséget fogok szerezni, amely lehetőséget nyújt a tanulók, az ifjúság nevelésére. Ennek érdekében, amikor leérettségiztem, pedagógus vagy színész szerettem volna lenni. Színész azonban nem lehettem, mert édesapám azt mondta: Bohócot nem akarok látni a családban! Ezért pedagógus lettem.

Igaz, ez a pálya volt a legalkalmasabb arra, hogy a tervemet megvalósítsam, ugyanis Tarpára kerültem tanítani 1955-ben és 1956. április 20-ától az iskola igazgatója voltam 21 évig.

Tarpáról, az ott végzett munkámról írtam egy könyvet *Ismerje meg Esze Tamás faluját, Tarpát* címmel. Már korábban foglalkoztam kutatómunkával, elsősorban a romák életútjával Szabolcs-Szatmár-Beregben, amely meg is jelent a Módszertani Közleményekben. A tarpai iskolának is 180 cigány tanulója volt, de 150 nem járt iskolába, és én eldöntöttem, hogy minden roma tanulónak el kell végezni a 8 osztályt, a jobbaknak pedig tovább kell tanulniuk.

Kiszűrettem a debiliseket, az inbecilistákat, és négy gyópedagógiai osztályt indítottam. A Csepel Vas és Fémművekkel jó kapcsolatom alakult ki, s minden évben adtam nekik -- a romák közül -- hat tanulót, mivel az öntődébe mások nem jelentkeztek munkára.

A cigány telep mellett óvodát hoztam létre, és ott minden óvodás gyerek ingyen étkezett.

Nem volt az iskolának elegendő tanterme, így három műszakban kellett tanítani, ezért úgy döntöttem a tanácsstíkárral együtt, aki jogász is volt és jó barátom, hogy építünk egy 8 tantermes iskolát, hogy a 780 tanuló mindegyikének legyen helye az iskolában.

De nem volt a községnek kultúrháza, se könyvtára, ezért kultúrházat és könyvtárat is kellett építeni. Egy építészmérnökkel megindult az építés társadalmi munkával. Mindezek a tervek, elképzelések megvalósultak. Ma is sokan járnak Tarpára kirándulni az ország különböző területeiről.

A Besenyey-nagyterem emléktáblája az avatás napján

Céлом volt az is, hogy láttassam Tarpa fejlődését, ezért olyan rendezvényekkel mutatkoztunk be, mint Esze Tamás szoboravatása, Tarpa--Tenkes túra, Rákóczi zászlókereső mozgalom, amelyben az ország ismert vezetői is részt vettek.

A 21 évi igazgatói munkám alatt a terveimet mind sikerült megvalósítani. Büszke vagyok arra, hogy a cigány tanulók mindegyike végrehajtotta a tervemet.

A volt 780 tanulóból már csak 200 van, de a gyógypedagógiai osztályból még mindig van kettő.

Az elmondottak mellett tanulmányokkal, novellákkal, történelmi témákkal, kutatómunkával foglalkoztam.

1980 óta foglalkozom nagyobb részt költéssel, de el kell árulnom, hogy a Rákosi-rendszer idején is írtam verseket, mert mint fiatal, nem bírtam elviselni azt a helyzetet, mely akkor uralkodott, amit úgy neveztem, hogy félelem, kegyetlenség, lelki betegség, de nem mertem kiadni, mert nagyon féltem, ezért adtam ki a most megjelent kötetemben mintegy negyven verset, amelyet így indítottam: Mátyás rákos, irgalom! / Fertőzi az országot. / Borzalmasan nő hatása, / Nehéz annak gyógyítása // Szakemberek harcba szállnak, / Gyógyszert adnak borzalmára. / A fájdalmat megszüntették, / Fokozódott az egészség...

Akkor tehát több költéssel induló társam vagy hallgatott, vagy kiment külföldre, és ott adta ki a kötetét. Később hazajöttek, és itt is kiadták írásaikat. Én is azért jelentettem meg az említett verseket, hogy az ifjúsággal láttassam az akkori rendszernek a kegyetlenségét, a borzalmát.

Én a költészetemmel a fiatalsággal láttatni kívánom az élet szépségét, a szeretet fontosságát, a boldogság megteremtését.

Verseimben nagyobb részt a nők nagyságával, a jövőre gyakorolt hatásukkal, szeretetükkel stb. foglalkozom. Nagyobb részt a nőknek köszönhetjük, ha az életünk csupa fény, csupa derű.

Nagyra értékelem a női vezetők emberségét, magas szintű képességét, társadalmi, politikai munkájukat, gyakran dicséretes polgármesteri tevékenységüket. Sok-sok példa bizonyítja tehetségüket.

Dicshimnusz a nőkről című versemmel dicsérem őket: Veletek élni boldogság, / Látjátok a jövő útját. / Vezetitek országunkat,

/ elismerjük nagyságtokat. / Tetteitekért imádunk, / Lelketekbe fészket rakunk...

Tehát verseimmel hirdetem kiváló munkájukat.

A nők az élet tengerén. Akkor ragyog a fény hazánknak egén, / Ha őket látjuk az életünk tengerén. / A jóságuk példátlan, árasztja a fényét, / a szeretetükben megannyi tündöklés. / Vezetik hajóikat a boldogság tengerén...

Dicséretesek az anyák, akik sokat tesznek a gyermekekért, a családjukért. Ők is a jövő útján vezetnek a családot, nem ismernek lehetetlent.

Az élet kincse Az anya az életnek legértékesebb kincse, / A szívszobák jáságának díszvendége. / A lelkek falán függő képek tündére, / A jelennek, a jövőnek arany tündöklése...

Sokat tudnék még mondani a líra használatáról, az élet szépségéről, de nem folytatom. Az ifjúság és a felnőttek is olvassák el. Mindössze *dr. Kincses Kovács Éva* nyelvésztől idézek, aki az egyik kötetemet lektorálta. Azt írta: „Kecskés István pályája és élete fordulatokkal, sikerekkel, változatosságokkal tele. Ennek újabb lenyomata, bizonyítéka az újabb válogatott vereseskötete, amelyet *A jövő felé* címmel tár az olvasók elé a már bemutatott *Dúdold e dalt* lírai válogatása után.

Előre Tarpa hírvirágáért!

Keményen dolgoztam Tarpa hírvirágáért;
Kultúrsvonalának az emeléséért;
Egy nyolctantermes iskola építéséért,
A cigánytanulók beiskolázásáért,

Egy külön roma óvoda indításáért,
Debilis, inbecilisek kiszűréséért;
Gyógypedagógiai osztály elvégzéséért,
A napköziotthonnak a fontosságáért,

Az analfabétizmus felszámolásáért,
A kötelező nyolc osztály elvégzéséért,
A sok-sok buktatásnak csökkentéséért,
Gimnáziumi osztály kihelyezéséért,

Az érettségizésnek biztosításáért,
Egy színvonalas kultúrház építéséért,
Benne egy igényes könyvtár működéséért,
Énekkar és táncsopor létrehozásáért,

Történelmileg jelentős rendezvényekért;
Esze Tamás szoboravató ünnepségéért,
Tarpa--Tenkes túra utódlásáért,
Rákóczi zászlóbontó rendezvényért.

A megyének, az országnak is hírül adtam,
Hogy huszonegy éven át én ott mit csináltam.
A híres falu iskoláját igazgattam,
Lehetetlent nem ismerve, munkálkodtam.

Vezetőim hálát mondtak a tetteimért.
A tudományos munkáimat elismerték.
Ezért kaptam miniszteri kitüntetést.
A falu polgárok mestere lesőpré

A munkámat a történelem színpadáról,
Könyvemnek a kiadását az „otthonomról”.
De boldogságom felvillan, ha „hazamegyek”,
Mert a volt tanítványaim nagyon szeretnek.

Dr. Dolinay Tamás

2007. SZEPTEMBER

CURRICULUM VITAE

Nevem dr. Dolinay Tamás. 1946-ban születtem Nyíregyházán. Középiskolai tanulmányaimat a nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnáziumban végeztem. 1964ben érettségiztem. 1965 és 1971 között a Debreceni Orvostudományi Egyetemen szereztem orvosdoktori diplomát. 1971-től a nyíregyházi Megyei Kórházban dolgoztam nyugdíjba vonulásomig. 1986 és 2006 között, 21 éven át vezettem a 2. számú Gyermeosztályt. Szakképesítéseket szereztem csecsemő- és gyermekgyógyászatból, gyermek-tüdőgyógyászatból és gasztroenterológiából. Aktív tevékenységem alatt több országos, regionális szakmai szervezet vezetőségében tevékenykedtem, közel negyven elsőszerzős publikációm jelent meg, több mint kétszáz szakmai előadást tartottam, jelentős fórumok ismerték el tevékenységemet kitüntetésekkel. Jelenleg második éve vagyok nyugdíjban, emellett járóbeteg-ellátásban heti két alkalommal rendelek, megtartottam magánrendelésemet. Négy éve főszerkesztőként jegyzem a Kórházunk című újságot, melyet 1500 példányban jelentetnek meg.

Az irodalom iránti vonzódásom már általános iskolás korom óta elkísért. Középiskolában a helyi rádióban rétegműsor résztvevője voltam. 16 éves koromtól kezdtem el verseket irogatni, elsősorban saját örömömre. Első írásaim egyetemista koromban jelentek meg az Egyetemi Élet hasábjaim, majd a Hajdú-Bihar Megyei Naplóban. Tagja lettem az Alföld irodalmi stúdióinak, majd kari szerkesztője az egyetemi újságnak. Az egyetem befejezését követően Nyíregyházán kezdtem el dolgozni, majd megnősültem, két gyermekem született, egy fiú és egy leány. A mindennapok darálójában az irodalmi tevékenység háttérbe szorult, ha írtam is, azt a fiókom mélyére rejtettem. Ez az állapot közel 25 évig tartott. Ekkor valamilyen belső késztetés arra kényszerített, hogy újra az írás felé forduljak. Először csak családi események kapcsán, mint esküvő, születésnap, karácsony és egyéb ünnepek erősítették fel bennem a közlési vágyat.

A fordulat akkor következett be, amikor bekerültem a kórházi lap szerkesztőbizottságába. Ennek kapcsán minden számban

el kellett követnem valamilyen írást. Szerkesztőtársaim unszolására korábban megírt verseket, novellákat poroltam le és jelentettem meg. A lectori salutem rovatban igyekeztem és igyekszem az aktualitásokat, illetve a ránk vonatkozó speciális vonatkozásokat formába önteni és saját kritikámmal egyénivé tenni. Hatvanadik születésnapomhoz közelítve, több irányból érkezett a kérés, hogy jó lenne kötetbe szedni a megjelent írásokat vagy legalábbis azok javát. Közismert, hogy egy kötet megjelentetése, az irodalmi és képzőművészeti tartalom mellett, alapvetően az anyagiakon múlik. Ehhez kaptam kizárólagos támogatást lányomtól, dr. Dolinay Esztertől és férjétől, így jelenhetett meg Forgácsaim című kötetem, melyhez Szabó Tibor grafikusművész ihletett rajzai társulnak.

A kötet három részre tagolódik, versválogatás, prózai művek és humor. A humor jelentős szerepet tölt be az életemben, mely nélkül, azt hiszem, személyiségem jelentősen csorbulna. Legutóbb a Bessenyei Társaság tisztelt meg azzal, hogy bemutatkozhattam. Irodalmi tevékenységemet igyekszem tovább folytatni. Nagyon szeretem az újságírói tevékenységet is.

Hatvan évesen

Megkopottan	Hittem barátot	Törölném könnyem
Picit még fényesen	Immáron halott	Véres a kendő
Lopjuk itt egymást	Hittem eszmét	
A rögök hátán.	Elbolondított	Magamat sajnálom
		Sok apró betegség
Megszepenten	Hittem hivatást	Mögé bújik el
Meglakolva	Tisztító kegyelmet	A restség
Szerelmet, barátot	Mint csalárd áldás	
Másképp sorolva	Hull rám szennyes	Előttem egy kép
	Permet	Mosolygó asszony
Hazudva igazat		Két felnőtt gyerek
S igazat hazudva	Roggyant is lettem	Fogom a karfát
Megbékélve és	Esendő	S felemelkedek
Félig feloldozva		

Halok megfele

Zuborog a mellkasom	Pedig elég lenne a fele
Nem működik csak	Halok megfele
A tudóm fele	
Halok megfele	És az égben van
	a vérem nyomása
Nem esik jól	annak is elég lenne a fele
A koszt	Halok megfele
Egye meg a fene	
Halok megfele	Hova lettek a lenge nők
	A mámoros hajnalok szele
Nem elég a két kezem	Már meg is haltam, vagy csak
Hogy számoljam a székletem	Halok megfele

Anyámnak

Elmentél húsz éve	Megperzselt, elbukott világ
Megbotló, nyomasztó csendben	Helyett hittünk visszaperelt rendben
Sohasem és mindig	S mindenki a másik torkára hág,
Készülve a végre	Elporladt a hit, halkán, csendben
Anyám, hallasz még engem?	Anyám, hallasz még engem?
Megingott a világ	Időben hiába ordítottam
Zavarodott, kegyetlen-kegyelemben	Nem kellettem
Lezuhant könyökre, térdre	Most szégyellve hallgatok
Hazugságot igazra téve	Megbolydult, elfáradt hitemben
Anyám, hallasz még engem?	Anyám, hallasz még engem?
Lázás percekben	Alszik az öröm, kacag a bánat
Hittem, hogy álságos rendre	Valami foszlik, lassan szakad bennem
Bilincset raknak	Szólitanám elporladt Anyámat
Késérű részegségben röhögve kérdem	Olthatatlan, tébolyult szerelemben
Anyám, hallasz még engem?	Anyám, ugye már nem hallasz engem?

Magány

Végre magam vagyok, már nagyon vártam ezt a néhány napot, hogy eltávozzon a Kedves. Megtörültem még a kilincset is, kifényesítettem a korlátot, szóval magam vagyok.

Nem fog frusztrálni a mosatlan sem, jó anyagból vannak ezek a tányérok, poharak, evőeszközök, jól kibírják ott a mosogatóban. Hagy jöjjenek, csak úgy hatékony a mosogatás, ha elegendő van belőlük. A sepregetés is tulajdonképp egy polgári csökevény, csak koptatja vele az ember a burkolatot. Rájöttem a piritós kenyér ízére, fenomenális. Így nem kell naponta elviselnem a tömeget a boltban, szóval jó a magány.

A főtt ételről is összeírnak tücsköt-bogarat, amikor hideg kosztból is lehet változatosan étkezni. Meg ott van a beágyazás, magam sem tudom, ki lehetett az az agyalágyult, aki kitalálta a mindennapi ágyazást. Ez az ágyneműnek is árt, mert megfosztja a természetes szellőzéstől, szóval nem kell.

Már harmadik napja élvezem a magányt. Pompás!!! Elmeditálok, hogy szóba jöhetne egy kis főtt étel is, de gyorsan elhessegetem a gondolatot, meg amúgy is vannak nagyon jó vendéglők.

Hogy már kétszer hagytam égve a villanyt egész napra, ez igaz, de a villanykörték izzószálának is kell erősödni. Na meg az sem katasztrofális, hogy elfogyott a WC-papír. Azért kreatív az ember, hogy kitaláljon más megoldást. Ezek a virágok is alig vártak egy kis pihenésre, mert agyongondozza, öntözi őket az asszony, hát most megkapják.

Már vagy nyolc telefon jött, hogy ilyen számla meg olyan számla nincs kiegyenlítve, meg ilyen felszólítás, meg olyan. Ezek türelmetlenek és nincs bennük semmi megértés, tudhatnák, már csak egy nap és megjön az asszony.

Bár, ki gondolta volna, hogy egy nap is ilyen hosszú tud lenni.

A BESSENYEI KÖR ÉS AZ ORVOSOK

A Bessenyei Kör megalapításának időpontja: 1898. január 8-a. Az erre vonatkozó felhívást báró *Feilitzsch Bertold* főispán 1897. december 27-én tette közzé a Nyírvidékben.

A nyíregyházi orvosok kezdettől fogva tevékenyen részt vettek a Bessenyei Kör (1940-tól: Társaság) munkájában. Ezen nincs mit csodálkozni, hiszen a városban gyógyító orvosok a társadalom megbecsült személyiségei voltak, és sokszor bekapcsolódtak a közéletbe is. Ráadásul városunkban már korán kórházak is létesültek, amelyek vonzották az orvosokat. Így Nyíregyházán már 1780 óta működött a Vármegye Ispotálya, amely 5–6 ágyas kis lazaretum volt, a későbbi Városi Kórház telke valamint a Szegényház tér közötti részen. Fennállását református halotti anyakönyvi adatok is bizonyítják. A lakosság három évig gyűjtött a Rákóczi u. 59. számon a 4 hónap alatt, 1833. december 24-re felépült Városi Kórházra, amely 12 ágyas volt, és két orvost is foglalkoztatott. Ezt végül 1901-ben százágyas Városi Szegény- és Betegmenházzá alakították, s helyette létesült az 1899. november 20-án megnyitott új Erzsébet Közkórház, amely egyenes folytatása és jogutódja a *Korányi Frigyes* által társadalmi gyűjtéssel létrehozott nagykallói Szükségkórháznak (1863), s amely 1969. december 5-én felvette Jósa András nevét.

Tulajdonképpen mind a Bessenyei Kör, mind az Erzsébet Közkórház a honfoglalás millenniumi megünneplésének a szellemében fogant, de az előbbi kétévi, az utóbbi pedig hároméves késéssel tudott megvalósulni. Mindez egyben jelzi, hogy még Jósa Andráséknak sem sikerült mindent időre elvégezni.

Témánk szempontjából lényeges, hogy az Erzsébet Közkórház 1899 óta folyamatosan működik, s az eltelt 109 év, azaz mintegy négy emberöltő alatt a kitűnő orvosok hosszú sora dolgozott itt. Éppen csak villantsuk fel az elmúlt száz év néhány kiemelkedő személyiségét. Az első vagy alapító orvosnemzedék természetesen már régen meghalt! Tetteikből és írásaikból ismerjük őket. Ide tartozik *dr. Jósa András*, *dr. Kállay Rudolf*, *dr. Korompay (Klekner) Károly*, *dr. Spányi Géza* és *dr. Elekfy (Eckerdt) Lajos*. A tények

kedvéért megjegyzem, hogy Jósa András sohasem dolgozott a ma már nevét viselő kórházban, ellenben elnöke volt megyei főorvosként annak az öttagú szakértői bizottságnak, amely az építési terveket és szempontokat meghatározta. Ezért joggal tekinthetjük kórházalapítónak!

A ma is élő idős orvosok még ismerhették a második emberöltő évtizedeinek néhány értékes egyéniségét. Így jól ismertem, illetve barátaim voltak *dr. Dohnál Jenő*, *dr. Sarvay Tivadar*, *dr. Zempléni Béla*, *dr. Oláh Dániel*, *dr. Szegő László*, *dr. Árvay László*, *dr. Péterffy László* és a városi orvos, *id. dr. Valent Mihály*, az Orvosi Kamara helyi vezetője.

Az utóbbi három évtizedben egyre újabb és újabb kórházi osztályok létesítése miatt a személyzet létszáma megugrott, az intézmény centenáriumának évében 3826 dolgozó 2141 ágyon gyógyította a betegeket, s az orvosi kar 450 főt tett ki. Vége lett a családias légkörnek és az egész életre választott munkahelynek! Míg Kállay Rudolf 25 évig és utóda, Korompay Károly 31 évig volt kórházigazgató, addig ma gyakori a rövid munkaviszony, s a kollégák alig ismerik egymást. Hiányos az ismeretük munkahelyük történetével kapcsolatban is. Pedig a kórháztörténet, az orvosi múlt ismerete a mai egészségügyi személyzet számára is fontos, pozitívan motiváló munkahelyi tényező! Nagyon találóan Jósa András még 1917-ben ezt így fejezte ki: „Amiről pedig tájékozva nem vagyunk, az iránt nem is érdeklődünk!”

A következőkben csak azokról az orvosokról fogok szólni, akik a Bessenyei Körrel valamilyen kapcsolatba kerültek. Meg fognak lepődni, hogy milyen sokan voltak. Nem különös, hogy dr. Jósa András (1834. nov. 30. Nagyvárad – 1918. szept. 6. Nyíregyháza) már az alapítást követő évben, 1899. márc. 4-én „Emlékeimből” címen felolvasást tartott a Bessenyei Kör estélyén. Elsősorban ifjúkoráról beszélt, s büszkén említette, hogy már 11 évesen úszómesteri oklevelet nyert a Dunán, a Margit-sziget és a Lánchíd közötti úszás teljesítésével. Majd fiatalságának katonai pályafutásáról beszélt: 1848 nyarán 14 éves korában Pesten, gróf Károlyi György századában nemzetőr, illetve 1849 januárjában Nagyváradon, a várban röppentyűs lehetett néhány napig, 1851-ben pedig III. gimnazistaként heccből inzultált egy osztrák laktanyai őrszemet Kassán. Ezen felolvasás szövege megjelent a *Vertse K. Andor* szerkesztette „Az 50 éves *Nyírvidék* albuma” című

kötet (1928. 567 oldal) 114–126. oldalán. Tudjuk, hogy Jósa András a Bessenyei Kör elnökségi tagja volt.

Különben Jósa András a vármegye egyik legjelentősebb személyiségének is tekintették, s így érthető, hogy halála után négy évvel, a Bessenyei Kör 1922. febr. 12-i irodalmi matinéján dr. Kiss Lajos múzeumigazgató „Dr. Jósa Andrásról” címen már róla tartott előadást. Ez is megjelent a *Nyírvidék* c. lap 1922. XLIII. évf., 36. szám 3–4. oldalán, valamint a Doktor Jósa András 1834–1918 című füzet (1922) 17–26. oldalain.

Ezen túlmenően a Bessenyei Kör Jósa András emlékét még a kórház előtt felállítandó szoborral is meg akarta örökíteni, s ennek érdekében már 1922-ben megjelentette 500 számozott példányban – a már említett – „Doktor Jósa András, 1834–1918” című reprezentatív füzetét. Ez hat kitűnő dolgozatot tartalmaz a következő szerzőktől: dr. Klekner Károly, *Krúdy Gyula*, *Felvinczi Takács Zoltán régész*, *Mihalik József*, dr. Kiss Lajos és dr. Dohnál József megyei főorvos.

Még ugyancsak a Bessenyei Kör 1934. november 30-án, azaz születésének 100. évfordulóján és egyben András-napján megrendezte Jósa-estjét. Ekkor mutatta be *Vietórisz József* remekbe készült Jósa András című költeményét. A megemlékezést dr. Mikecz Ödön tartotta „Jósa útja ma is egyetlen útja a nemzeti munkának” című előadásával. Az egészalakos Jósa-szobor azonban – mindenekelőtt a vesztes I. világháború miatt – nem valósult meg.

Ezen rész befejezéseként felolvasok néhány sort Jósa András egyik kevésbé ismert leveléből, mert kitűnően tükrözi páratlan és közvetlen egyéniségét. Még 1895-ben Herman Ottó levélben kért tájékoztatást tőle a nyírségi pásztorélet tanulmányozási lehetőségeiről. Íme, néhány sor az 1895. szeptember 13-i válaszlevélből: „*Mélyen tisztelt Uram! Engedje meg, hogy a nagyságolásra ilyen demokratikus megszólítással illetem. Jobban esett volna, ha polgártársnak. Ezen rövid bevezetéssel azt akartam jelezni, hogy Szabolcsban is vannak olyanok, kiknek nem császár talpnyalása vágyaiknak netovábbja. Megtisztelő levele f. hó 9-én kelt, én azt azonban csak tegnap olvastam, mert kórházak tanulmányozása végett 10 napig Szarajevóban, Budapesten és Nyitrán lődörögtem.*” Tehát a nagykállói kórház vezetésében 1864–1884 között bőséges tapasztalatokat szerzett

Jósa, a kitűnő polihisztor nem restellte, sőt fontosnak tartotta a nyíregyházi kórház építkezésének öttagú szakértői bizottsága elnökeként friss tapasztalatok szerzését is. Ezután leírta Jósa, hogy számára „minden birka egyforma”, de a pásztorban olyan egyént is lát, „kinek bizonyos tekintetben több képessége van, mint bármely tudósnak”. A levél befejezése: *„Szíves örömmel állok rendelkezésére, hogy nemes céljában előkullogója legyek. Csupán azon kéréssel vagyok, hogy lehetőleg szerdán és szombaton itthon lehessenek, mert ezek rendelő napjaim, melyek után élek... Előre kijelentem, hogy vendégfogadó Nyíregyházán nincs. Egyedüli menedékhelye csak az én igen szerény házam lehet, hova igen szívesen várja mély tisztelő elutársa Jósa András.”*

A nagykallói dr. Kállay Rudolf (1853–1920) mütösebész a nagykallói kórháznak időrendben a harmadik (1887–1899), majd a nyíregyházi Erzsébet Közkórház első igazgatója volt (1899–1912 között, azaz összesen 25 évig!), már tisztséget is viselt a Bessenyei Körben. Ugyanis 1911–1920 között *Geduly Henrik* evangélikus püspök, elnök mellett az egyik alelnöki tisztséget dr. Kállay Rudolf viselte.

Halála után a sebészetben és a kórház igazgatásában is dr. Korompay (Klekner) Károly lett az utóda, akit 1921. januárjában a Bessenyei Kör főtítkárává választottak. Különben dr. Klekner igazgató nagy tisztelője volt Jósa Andrásnak, akinek a temetésén 1918-ban elmondott Búcsúbeszéde 1922-ben bevezető tanulmánya lett a Bessenyei Kör által kiadott emlékfüzetnek (5–8. old.). Idézek ebből néhány sort: *„Meghalt Jósa András – szállott a hír szájról-szájra – és megdöbbenett! Meghalhatott-e az, akire, mint környezetéből magasan kiemelkedő oszlopra tekintettünk fel mindnyájan, mint orvosi hivatásunk eszményének élő mintaképe... nagy a legnagyobbak között is, nagy mint ember, nagy mint tudós, de legnagyobb mint orvos, aki egyesítve magában az emberi lélek legértékesebb tulajdonságait, nem érezte szükségét annak, hogy vágyva a többi nagyok közelébe, azok társaságában munkálkodjék, hanem itthon, szűkebb hazája határain belül, annak annál nagyobb dicsőségére, csendben, az igazi tudós igénytelenségével, de annál eredményesebben alkotott... Messze megelőzte nemcsak élete delének a korát, hanem a mai időket is... Nyolcévi fizetéséről mondott le, s tartott alorvost a saját pénzén, hogy létesítvén fenntarthassa vármegyéje kórházát addig is, míg*

a többiek, kishitűek is be nem látják annak szükségességét és fontosságát.”

Megyéink orvosai közül a legtöbbet és a legeredményesebben dr. Spányi Géza (1869. Sátoraljaújhely–1946. március 22. Nyíregyháza) a nyíregyházi Erzsébet Közkórház első bőrgyógyász főorvosa dolgozott a Bessenyei Körben. Róla tehát bőven van mondanivaló. Spányi főorvos igazi művészlélek volt, akinek a munkásságában az aktív képzőművészeti alkotás (érem- és kerámiakészítés, festés, karikatúrák) mellett a népművelői és esztétikai (széptani) tevékenység is felismerhető. Már a Szohor Pál által szerkesztett, 1931. évi Bessenyei Almanach című kötetben megjelent a „Művészetről, művészekről” című, 13 oldalas tanulmánya, amelyben a művészek felelősségéről – máig időszerűen – így vallott: *„Ha felelős a diplomata, a katona, a hivatalnok, az orvos, az építész, a pap és a tanító, akkor legyen felelős a művész is... azt fesse, írja, faragja, táncolja vagy játssza bárki, amit akar, ahogy tudja, de a nagy nyilvánosság elé vinni – az már felelősséggel kell, hogy járjon, és nagyon sok művész nincs ennek tudatában, pedig a zene után a színek azok, amik az érzésre közvetlenül hatnak.”* További művészeti vonatkozású cikkei jelentek meg a Bessenyei Kör 1934–44 közötti hivatalos lapjában, a Szabolcsi Szemlében. Már nyugalmazott kórházi főorvosként lett 1937-től a Bessenyei Kör főtítkára, azonban ezen tiszteről 1941-ben politikai okból (származása miatt) lemondott.

Spányi Géza számunkra legfontosabb művei: a Jósa- és a Bessenyei-érmek! Hosszú ideig úgy tűnt, hogy a II. világháború pusztításai következtében egyetlen példányuk sem maradt meg. Szerencsére, már a nyíregyházi megyei kórház 1969. dec. 5-i névadó ünnepségére sikerült – dr. Dohnál Jenő főorvos, kedves barátom bizalmas közlése alapján – egy illetőtől 3 példányt a Jósa-éremből megvásárolnom! Így került 1-1 plakett a kórházunk, a megyei múzeum és a Semmelweis Orvostörténeli Múzeum gyűjteményébe. Ez utóbbi alapján írta dr. Varannai Gyula, a neves budapesti orvos-numizmatikus az ÉREM c. lap 1970. 17. 52–54. oldalain „Megkerült egy elveszettnek hitt plakett” című közleményét. Ezután páratlan magángyűjteménye megtekintésére hívott meg, és felkérésre rövidesen felkutatta a Bessenyei-plakettet is. A Petőfi Irodalmi Múzeumban felfedezett Bessenyei-érem Varannaitól kapott fényképét már én közöltem a Szabolcs-

Szatmári Szemle 1972. 4. 56. számában (20 évig a szerkesztőség tagja voltam). (A plakett képe e kötet 3. oldalán látható! – *A szerk.*)

Így kezdődött az én kapcsolatom 1972-ben a Bessenyei Körrel, s folytatódott a Bessenyei Társaság újbóli, 1987. október 16-i megalakulásával, hiszen a 87 újra alapító tag egyike voltam. Számomra ez természetes, hiszen anyai ágon rokonságban vagyok a Bessenyei családdal: édesanyám bessenyoí *Bessenyei Erzsébet* volt. A bátyja, dr. bessenyoí *Bessenyei Gyula*, debreceni pénzügyigazgató-helyettes daliás termetű, kék szemű, szőke hajú ember volt, akárcsak édesapjuk, bessenyoí *Bessenyei Albert* debreceni dohánygyári „ügyelő”. Ezt a rokonságot én nem kutattam, valószínűleg távolabbi kapcsolatról van szó, de büszkén emlegették.

A Bessenyei Társaság elnöke, *dr. Bánszki István* főiskolai tanár rövidesen felkért, hogy tartsak előadást „Jósa András és a Bessenyei-örökség” címen a Megyei Könyvtárban zajló rendezvényen 1988. március 7-én. Előadásom írásban is megjelent – Jósa és Bessenyei előkerített érmeinek fényképével – a Szellemi elődeink című, 1988. évi társasági füzet 11–13. oldalain, illetve a hasonló című, 2002. évi gyűjteményes kiadás 20–23. oldalain. Megemlítem még, hogy a Bessenyei Társaság 1991. évi, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kortárs íróit bemutató Kislexikona a 26–27. oldalakon ismertette munkásságomat, illetve a 2005. évi Bessenyei Almanach a 43–51. oldalain *Szállási Árpád* 4 verseskötetéről szóló ismertetésemet, a 2006. évi Almanach pedig „Emlékképek a Forradalomról,” című társulati előadásomat.

De nemcsak az orvosok tartották a kapcsolatot a Bessenyei Körrel, hanem maga a Kör is „eljött” – a pártállami zsarnokság folyamánként – az akkori Megyei Szakorvosi Rendelőintézetbe. Arra gondolok, hogy a Megyei Gyermekszakrendelésen dolgozván 1960–1968 között, gyakran beszélgettem dr. Belohorszky Ferenc (1904–1991) nyugalmazott – és főleg mellőzött – gimnáziumi tanárral, a Bessenyei Kör egykori főtitkárával és mindenével, aki ekkor szinte naponta megfordult az itt működő kis intézeti gyógyszerertárban. Egy hozzátartozóját kísérte haza rendszeresen, illetve segítségként olykor ki is szolgált gyári gyógyszerkészítményeket. Máig őrzöm a Kelet-Magyarország 1982. nov. 2-i számában megjelent „A dátum” című és „Dr. Belohorszky Ferenc nyugdíjas” aláírású kis, szellemes hozzászólását,

amelyben a Bessenyei György hamvainak hazahozatalára vonatkozó ismétlődő tévedésekre hívta fel a figyelmet, és közölte az igazságot!

Témánk kapcsán a nagy Jósa-orvosdinasztiából érinteni kell *dr. Dohnál József* (neje Jósa Vilma, 1875–1917) és fiának, dr. Dohnál Jenőnek, az '56-os kórházi munkástanácsi elnöknek a tevékenységét. Dr. Dohnál József vármegyei főorvos tartotta az első Jósa-émlékelőadást a Szabolcsvármegyei Orvos Szövetség 1922. dec.21-i Jósa-ünnepélyén. Beszédének szövege megjelent a „Doktor Jósa András, 1834–1918” című emlékfüzet (1922) 27–44. oldalain, amelyből idézek néhány jellemző mondatot: „Az Országos Orvos Szövetség Szabolcs-vármegyei fiókja 1919-ben elhatározta, hogy dr. Jósa András emlékére minden évben egy-egy előadást rendez a Budapesten dívó Markusovszky- és Balassa-féle előadásokhoz hasonló célzattal. Nekem jutott ezúttal az a megtisztelő feladat, hogy ezen előadásoknak sorát megnyissam. Elég későn nyílt alkalmam erre. Halála óta immár négy esztendő telt el... A feladat, melyre vállalkoztam, azon rokoni kötelék miatt, amely engem a megboldogulthoz fűzött, kényes, mert alig hiszem, hogy a szeretet táplálta elfogultság vádját elkerülhetem... Jósa Andrást általában nem annak ismerték, aki tulajdonképpen volt... A formákat, külsőségeket nem sokra becsülte... Túlzásig szerény és önzetlen. Dolgozni és nem várni jutalmat. Dolgozni pihenést nem ismerő, mozgásra beállított temperamentumával, ez volt az életfilozófiája, mely a piaci szatyor hordásban tökéletesült. Ebben a lemosolygott szatyorban látom én az Ő egyéniségének képét, életbölcseletének kulminációját. Sok mindenben van túl az, aki nagyságos úr létére maga vitte szatyorban hordja haza a régiséget lerajzolás végett... Dr. Jósa András és néhai dr. Küzmös György kisvárdai járásorvos lelkes fáradozásának köszönhetjük a kisvárdai vármegyei közkórházat is, melynek áldásdús működését a vármegye távolabb eső északi és északkeleti részei veszik igénybe... Egészségügyi vallást kell teremtenünk, hogy a higiénia kereke vígan robogjon!”

Dr. Dohnál József (1867–1925) fiától, dr. Dohnál Jenő (1896. júl. 4. Kemece–1974. jan. 30. Nyíregyháza), az Erzsébet Közkórház első gyermekgyógyász főorvosától hallottam, hogy 1955. szept. 29-én felkérésre a TIT Bessenyei Klubjában nagyobb szabású előadást tartott Jósa Andrásról, megboldogult nagyapjáról, és

az emlékesten a családi Jósa-relikviákat is kiállították. Ez már 1956 előszele volt! Természetesnek tartjuk azt is, hogy a kuruc mentalitású Jósa András unokája az 56-os forradalom híve és a kórházi munkástanács vezetője lett, illetve később a kíméletlen megtorlás egyik idős korú áldozata.

Napjainkban is vannak a Bessenyei György Irodalmi és Művelődési Társaság havi, a Kossuth Gimnázium dísztermében szokásos összejöveteleinek rendszeres és tevékeny orvosi résztvevői. Ilyenek dr. Dohanics Sándor nyug. sebész főorvos, dr. Jakó János nyug. belgyógyász főorvos, orvosi numizmatikus, dr. Loós Tibor nyug. tüdőgyógyász főorvos, és ilyen volt dr. Szabó Gyula sebész főorvos is, aki sajnos 2005. február 25-én fiatalon, csupán 52 évesen váratlanul meghalt! Most csak róla ejtek néhány szót, hiszen ő, „az énekes doktor” – ahogyan még a gyászjelentésében is kiemelték – kitűnő előadóművész is volt, s fontos részt vállalt a Bessenyei Társaság előadás-sorozatában, illetve a megyei kulturális (egyházi) életében. Kiválóan játszott hegedűn és zongorán, s emellett írt verseket és szépprózát. Annak idején a kórházi Művelődési Bizottság titkára voltam, így természetesen sok közös rendezvényünk adódott, ahol ő szívesen énekelt vagy szavalt. Nyíregyháza városa 2003-ban Díszpolgár címmel tüntette ki. Nemcsak a munkahelye, a Jósa András Megyei Kórház II. számú sebészeti osztálya (Kelet-Magyarország, 2005. március 5., 5. oldal), hanem Csabai Lászlóné polgármester is főhajtással búcsúzott tőle (Kelet-Magyarország, 2005. márc. 4, 5. oldal). A Kör szorgalmas tagja dr. Reményi Mihály nyug. kórházi főorvos is.

Szólni kell végül egy szatmári orvos-költőről, a Nagyecsedben született (1930. június 30.), Esztergomban lakó és Debrecenben az Orvostudományi Egyetemen orvostörténetet előadó dr. Szállási Árpád professzorról is. Már említettem, hogy a 2005. évi Bessenyei Almanach közölte négy verseskötetéről (Búvópatak, 2002; Az elmúlás balladája, 2003; A szeretet nosztalgája, 2004 és Könyörgés a környezetért, 2005) írott ismertetésemet. Többször tartott bemutatót versesköteteiről a Bessenyei Társaságban, s mindig nagy volt az érdeklődés személye valamint munkássága iránt. Most témánk szempontjából mégis a legújabb, immár ötödik verseskötete (2006) a legfontosabb (ismertetésem erről megjelent az Esztergom és Vidéke c. hetilap 2006. május 11., 4. oldalán),

mert a Napló helyett című könyve 41. oldalán olvasható Újra a Nyírségben c. költeménye éppenséggel a Bessenyei Társaságban tartott sikeres előadását követő múló rosszulletét örököltette meg. Íme, a rövid vers:

*„Mint a zsidbadó szélütött,
újra a Nyírségbe készülök,
ma már szinte csak képzelet,
mely két éve még létezett:
taplószárazon érkeztem,
így hát nem is volt véletlen
kis napszúrás a vonaton,
azóta mindig fogadom,
mint az arató kaszások,
annyt iszom, hogy elázok.*

*A Nyírséget jól ismerem,
az életet a végeken
az időjárást, utakat,
meglepetés hát nem akad.
A kötődésem oly szoros,
hogy minden erőt megszoroz,
és szikáran, mint az akác,
itt a gyökered bárhol jársz:
lápon, homokon vagy deszkán,
remélem, mindig így lesz tán!”*

Természetesen mi, nyíregyháziak, nyírségiek csak örülünk annak, hogy az átmeneti hőpangás a nagyecsed-i Szállási Árpádból nem betegséget, hanem költői hitvallást váltott ki!

Remélem, kitűnt az eddigiekből, hogy Nyíregyháza és a kórház orvosai a helyi kulturális életben is fontos szerepet játszottak. Ha csupán az említett orvosokat kihagynánk a Bessenyei Társaság történetéből, sokkal szegényebb lenne a múltunk.

Még 1999. október 21-én a Bessenyei Társaság felkérésére

előadást tarthattam „A nyíregyházi Erzsébet Közkórház centenáriuma” című kötetem kapcsán az előkészületekről. A 206 oldalas és 183 eredeti képet tartalmazó könyv – utólag most már nyugodtan megállapítható – hathatósan képviselte a régi igazságot: „Az orvostörténelem, bár a múltól beszél, mégis a jelenhez szól”! A Bessenyei Társaságban szereplő orvosok tevékenysége is ugyanezt a mentalitást képviseli, illetve munkájuk szervesen illeszkedik a Bessenyei Irodalmi és Művelődési Társaság működéséhez, s ugyanakkor tükrözik a névadó, Bessenyei György még ma is időszerű és toleráns világnézetét.

Úgy gondolom, hogy a Bessenyei Kör 110. és az újra alakult Társaság 20. évfordulója kapcsán alkalomszerű volt áttekinteni az orvosok szerepét egyesületünknek immár évszázados tevékenységében.

Ad multos annos!

A PÁSZTORTŰZ

Az erdélyi irodalom történetének nagyon izgalmas korszaka volt az első világháborút követő évek. Ekkor születik meg egy új fogalom, a kisebbségi magyar irodalom. A hőskort 1920–1925 közé helyezi *Ligeti Ernő* visszaemlékezésében (Súly alatt a pálma címmel jelent meg 1941-ben). Az eddigi központ, Budapest csak eszmei értelemben lehetett központja a trianoni határokon kívül rekedt magyarságnak. A kisebbségbe került magyarságnak ki kellett építeni a saját irodalmi intézményrendszerét, mivel a magyar irodalmat és olvasóközönséget összefogó sajtóorgánumok illetve az irodalmi életet irányító főbb intézmények a határ túloldalán maradtak.

Az erdélyi irodalomnak új intézményekre, illetve a meglévők átszervezésére volt szüksége. Napilapok és folyóiratok indítása és szerkesztése, könyvkiadás és terjesztés, színházszervezés szerepelt a megoldandó feladatok között.

Az írás lázában égett ekkor Erdély, 1919–1925 között szinte mindenki írt. *Czine Mihály* szerint „a pap, a tanár, a tanító verset fogalmaz, az elbocsátott szolgabíró drámát komponál, a vidéki birtokos regényt fordít.” Bár a cenzúra működött, de írni mégis lehetett, s jelenhettek meg lapok és könyvek. Erdély nagyvárosaiban az ismert nehézségek ellenére is megindul az irodalmi élet, különböző napilapokban és folyóiratokban hangolódott a vidéki irodalom erdélyi irodalomná.

Kolozsvárott, Erdély kulturális központjában jelenik meg 1921-ben a Pásztortűz című folyóirat, s 1944-es megszűnéséig a kisebbségi magyar irodalom egyik legjelentősebb folyóirata lesz.

Folyóiratirodalom indulása az első világháború után

Az első folyóirat 1919. június 15-én indul meg Tabéry Géza szerkesztésében Nagyváradon. A Magyar Szó indulása szorosan összefügg *Fehér Dezső* irodalmi ambícióival. A nagyváradi Napló szerkesztő tulajdonosának volt egy Váradi Hét című képes

melléklete, ezt alakította át kétheti folyóirattá. Nagyváradon komoly hagyományai voltak a színvonalas hírlapírásnak, ugyanis itt jelent meg a *Holnap*. A holnaposok közül 1918 után sokan elköltöztek Nagyváradról (*Juhász Gyula Szegedre, Dutka Ákos és Emőd Tamás Budapestre*). Pár hónap múlva egy újabb lap indul Nagyváradon: a *Tavaszi Zsolt Béla* szerkesztésében. Mindkét folyóirat fiatal tehetségeket vonultatott fel a siker érdekében, itt kaptak lehetőséget a bemutatkozásra a két világháború közötti időszak nagy erdélyi író- és költőnemzedékei: *Bartalis János, Bende Mária, Gulácsy Irén, Ligeti Ernő, Reményik Sándor, Szentimrei Jenő* és *Tompai László*. A két lap kérészerű volt, ugyanis a kiadók elszámították magukat, az olvasóközönség ezekben a nehéz időkben képtelen volt fenntartani őket.

1919-ben Marosvásárhelyen jelenik meg félhavi folyóirat, a *Zord Idő*. Szerkesztője és kiadója *Osvát Kálmán*, a Nyugat szerkesztőjének, *Osvát Ernőnek* az unokaöccse. A lap egy év múlva megszűnt, de *Osvát* ezután is kísérletezett folyóiratkiadással (*Hétfői Levelek, Fölösleges Ember, Repríz*), de ezek is sikertelenek voltak.

Arad első irodalmi folyóirata *Szántó György* nevéhez fűződik, aki *Periszkóp* címmel indít képes revüt, majd *Franyó Zoltán* szerkesztésében jelenik meg a *Géniusz* és az *Új Géniusz*. *Franyó* vállalkozásai is gyorsan megbuknak.

1918 és 1933 között Erdélyben 330 különféle lap jelent meg. Az irodalomalapítása lázában születő és változó folyóiratok jól szemléltették a kisebbségi kultúra önállósodási folyamatát. E folyamat a decentralizációs törekvésektől vezetett a nemzetiségi tudat kifejezésének és gondozásának igényéhez.

A kolozsvári lapkiadás

Az erdélyi irodalmi élet központjának számító Kolozsváron is megindul a lapkiadás a háború után. Öt év alatt 113 különféle lap jelent meg a városban. Az első igazán sikeres és magas színvonalú lap itt látott napvilágot 1920-ban. A *Napkelet* anyagilag biztos alapokra épített, tőkeerős csoport állt mögötte. A lap főszerkesztője *Paál Árpád* lett, szerkesztői *Ligeti Ernő* és *Kádár Imre*, segédszerkesztője *Szentimrei Jenő* volt.

Czine Mihály így ír a lapról: „*Mindenki itt gyülekezett, aki az ellenforradalmi Magyarországról emigráltak (Ignotus, Barta Lajos, Dienes László) sűrűn hozta a lap Jászi Oszkár, Szende Pál és Hatvany Lajos írásait is. Az egész magyar nyelvterület, sőt emigráció adott itt találkozót.*” A *Napkelet* a haladó szellemű magyarságnak kívánt a lapja lenni, a kortársak is felismerték a jelentőségét. Itt jelent meg írásaival *Gulácsy Irén, Sipos Domokos, Nyíró József, Makkai Sándor, Bartalis János, Áprily Lajos*. E folyóirat hasábjain jelentkezett első ízben *Márai Sándor* is novellákkal és versfordításokkal.

Alap 1924 tavaszán megszűnt, *Ligeti Ernő* visszaemlékezésében így vall erről: „*A Napkelet éppen úgy nem tarthatta fenn magát az erdélyi közönség erejére támaszkodva, mint akármelyik hasonló természetű orgánus, mert más a lap és más az irodalmi estély. Ez az utóbbi csak »villanat-pillanat«, a lap ellenben egy csomó, számról-számra megújuló anyagi teher. A vidéken élő derék magyar hajlandó egyszer-másszor elmenni olyan irodalmi rendezvényre, amely egyben a színházi előadás is, de nem hajlandó előfizetni egy olyan folyóiratra, amely már tetemesebb összeggel terheli meg a költségvetését, és amelynek színvonala is, tartalma is távol áll érdeklődési körétől.*”

A *Napkelet* megszűnése után Kolozsvár és egész Erdély vezető irodalmi lapja a *Pásztortűz* lett, amely középpontja lett egészen az *Erdélyi Helikon* megindulásáig az irodalmi életnek és biztos szárnyai alá tudott vonni szinte minden erdélyi tehetséget.

A Pásztortűz indulása, kapcsolata az Erdélyi Szemlével

A *Pásztortűz* 1921. január elsején indult az Erdélyi Szemle című lap utódjaként. Az *Erdélyi Szemle* 1915-ben indult Kolozsvárott, az egyetemi és főiskolai hallgatók által 1913-ban alapította Szemle utódjaként.

Az *Erdélyi Szemle* szépirodalmi, társadalmi és színházi újságként jelent meg *Sütő-Nagy László* szerkesztésével. A folyóiratban többek között *Áprily Lajos, Berde Mária, Franyó Zoltán, Kós Károly, Makkai Sándor, Nyíró József, Olasz Lajos, Sipos Domonkos, Szombati-Szabó István* versei, elbeszélései jelentek meg.

A szerkesztőség a Szentegyház utca 3. szám alatt működött, egy Sütő-Nagy László és *Torday József* tulajdonában lévő könyvesboltban. A főszerkesztő 1935-ben, a *Pásztortűzben* megjelent cikkében emlékezett vissza a lapra: „1915-ben, amikor szárnyaira bocsátottam a *Pásztortűz* elődjét, az *Erdélyi Szemlét*, bizony sokan mosolyogtak vakmerő próbálkozásom miatt céhbeliék is, jámbor polgárok is. Én hagytam, hogy mosolyogjanak. És nem bántott, ha felvágatlanul retürozták talán vérszegény, keszeg lapomat. De hittem, hogy egyszer megtörik a közöny jégpáncélja, hittem, hogy egyszer jönnek majd megértő rokonlelkek is, hittem és éreztem, hogy egyszer jönnek majd megérő rokonlelkek is, hittem és éreztem, hogy egyszer majd hivatást fog teljesíteni ez a vérszegény próbálkozás oly hidegen hagytak a kicsinyes akadémikusok, rosszszájú bírálatok mint ahogy nem csüggesztettek el soha sem a nyomdászamlák miatt zaklatott éjszakák, sem az ezer akadályba ütköző toborzás. Hittem és bíztam, csüggedhetetlen lélekkel vártam és küzdöttem, és sajnos az idők igazoltak. Igazolták megérzésemet, tántoríthatatlan kitarásomat, mert a nagy vérvesztés idején sokáig alig volt más gyertyafénye a bizakodó reménységnek, mint a csomagoló papirosra nyomott, vérszegény lapunk, amit az *Erdélyi Szemlének* hívtak, s amely hosszú ideig egyedül öntötte csüggedő szívekben a bizakodás és vigasz falernumi örömcsoppjeit. Az 1919-es 1920-as években bizony sok tántorgó lélekben tartotta a hitet a nehezült időkben még fokozottabban teljesített órállásunk”.

Az 1920-as év jelentette a lap zenitjét, a fénykort, Ekkor kereste meg Szentimei Jenő Sütő-Nagyot a Lapkiadó Vállalat nevében, mivel a vállalat szerette volna átvenni az *Erdélyi Szemlét*. A Keleti Újság című napilap a Lapkiadó sikeres vállalkozása volt, a felmerülő igényeket szerették volna kielégíteni egy szépirodalmi folyóirat megindításával, de végül a sikertelen tárgyalások után Napkelet címmel indított új szépirodalmi folyóiratot.

Az *Erdélyi Szemlét* végül a Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt. vette át, s *Pásztortűz* címmel bocsátotta útjára 1921-ben.

A kiadó

A Minerva 1920. augusztus 16-án alakult 653 részvényes által jegyzett 1,5 millió lej alaptőkével, céljait így határozta meg: „szolgálni az új hazába került magyarságot kulturális téren magyar lélekkel, komoly, tiszta erkölcsű munkássággal.”

1922-ben a három erdélyi magyar egyház (a római katolikus, a református és az unitárius) nagy tőkeérdekeltséggel lép be a vállalatba. A Minerva Rt. megalakulásától kezdve kiadója a romániai magyar elemi és középiskolák számára érvényes tankönyvvel. (1944-ig 265 féle tankönyv 1 055 999 példányban és 441 féle irodalmi és tudományos mű hagyta el a nyomdát a kiadó saját kiadásában.) Különböző lapok kiadását is felvállalta, a fennállása során 40 magyar és román nyelvű lapot és folyóiratot adott ki. (*Erdélyi Gazda, Magyar Nép, Református Szemle, Keresztény Magvető Erdélyi Irodalmi Szemle, Erdélyi Helikon* stb.)

A *Pásztortűz* cím eredete

A lap alapítói közé tartozott *Grandpierre Emil*, a volt kolozsvári törvényszéki bírósági elnök, akit a lap „keresztapjának” nevezhetünk. Az ő ötlete volt a Toldi-motívuma felhasználása és címben, az őszi éjszakában messziről lobogó pásztortűz.

Az első szám programadó cikkét is ő fogalmazta meg: „Tenger pusztaság ma az élet. Forr, zúz, zajong a világ. Régi eszmék omladoznak, újak alakulnak. Mi vezessen, mi irányítson minket ebben a zűrzavarban, ha nem a magyar érzés, a magyar gondolat, a magyar tudás és mindezek betetőzője: a magyar költészet? A magyar lélek, amely az újat nem utánozza szolga módjára vakon, hanem a maga hagyományai szerint átformálja a maga hasonlatosságára és kidobja magából, ha torznak, ha idegennek érzi.

Ezek a gondolatok vezettek lapunk új címének kiválasztásánál. Azt akartuk, hogy ez a cím már magában kész program legyen. Szabatos kifejezője célunknak.”

A *Pásztortűz* zászlójára tűzte a magyar hagyományok megőrzését és ápolását. A magyar érzésnek, a magyar gondolatnak és tudásnak továbbfejlesztését, amit a fennállása alatt mindvégig fontosnak tart.

Az alapító főszerkesztő: Reményik Sándor

A *Pásztortűz* neve elválaszthatatlan *Reményik* személyétől. Már az *Erdélyi Szemle* munkatársai között is ott van. 1921-ben az ő szerkesztésében indult meg a *Pásztortűz*. Itt jelentek meg

legszebb versei, ehhez a laphoz és a körülötte kialakult írói körökhöz sűrű tartó barátság és szeretet fűzte. Az első két évben nagyon sok prózai írása, könyvismertetése és elvi jelentőségű cikke jelent meg. Reményik prózai írásait ugyanaz a szellem hatja át, ami verseit. Az író és ember tökéletes összhangját mutatja minden írása, életének minden tette, az emberekkel és dolgokkal szembeni mindenkor állásfoglalása. *Kéki Béla*, a szerkesztő Reményikről így vall: „*Ami a szerkesztést illeti, elhozta a közlésre kiválogatott verseket és végigkérdezte, milyen kéziratok vannak a nyomdában. Az »apró munka« nem foglalkoztatta, elképzelései mégis rápecsételődtek a lapra. Ízlése és gondolkodásmódja kimondatlanul is jelezte az utat. Néha beleszült finom érzékenysége, amely húzódott az éles kritikától. Bele tudta élni magát a megbírált író vagy költő érzéseibe s heteken keresztül mint egy sérülést hordozta magában egy-egy támadó élű cikk rossz emlékét. Ezért sohasem kívánta a Pásztortűz kritikai szemlévé fejleszteni, más hivatást tulajdonított neki. Állni a vártat és őrizni Erdélyben a magyar irodalom hangját. A szerkesztőségi találkozások azonban mást is jelentettek, többletük volt, ha Reményik Sándor hozta zsebében új, talán az elmúlt éjszakán írt verseit. Ilyenkor szorosan köréje ültünk, vártuk, hogy megcserélje szemüvegét, aztán elővette belső zsebéből, szíve fölül, a lilabetűs kéziratot. A szűk szobából kirekedt a világ zsvajgó lármája és Reményik Sándor halkán, fojtott hangon olvasott. Hangján át-átizzott a belső megindultság, ahogy újra átélte a vers születését.*”

A Pásztortűz szellemisége

A Pásztortűz, ha szóba kerül, többnyire úgy szerepel, mint a konzervatív irodalmi körök orgánuma. *Pomogáts Béla* így ír róla: „*A sajátos liberális színezetű erdélyi konzervativizmust, illetve a regionális hagyományokat a Pásztortűz folyóirat szóltatta meg.*” A lap magát konzervatív lapként határozta meg. Az 1926-ban Bitay Árpád próbálta megfogalmazni a programot: „A Pásztortűz főismertetői tehát: a magyar irodalmi egysége hangsúlyozása, az erdélyiség magyar irodalmi és művészeti értékeinek az istápolása, feltárása és a különböző államokban élő Magyarország előtt való bemutatása.” *Vékás Lajos* (a Mineva Bt. vezérigazgatója) szerint a Pásztortűz „az anyaországtól elszakadt magyarság

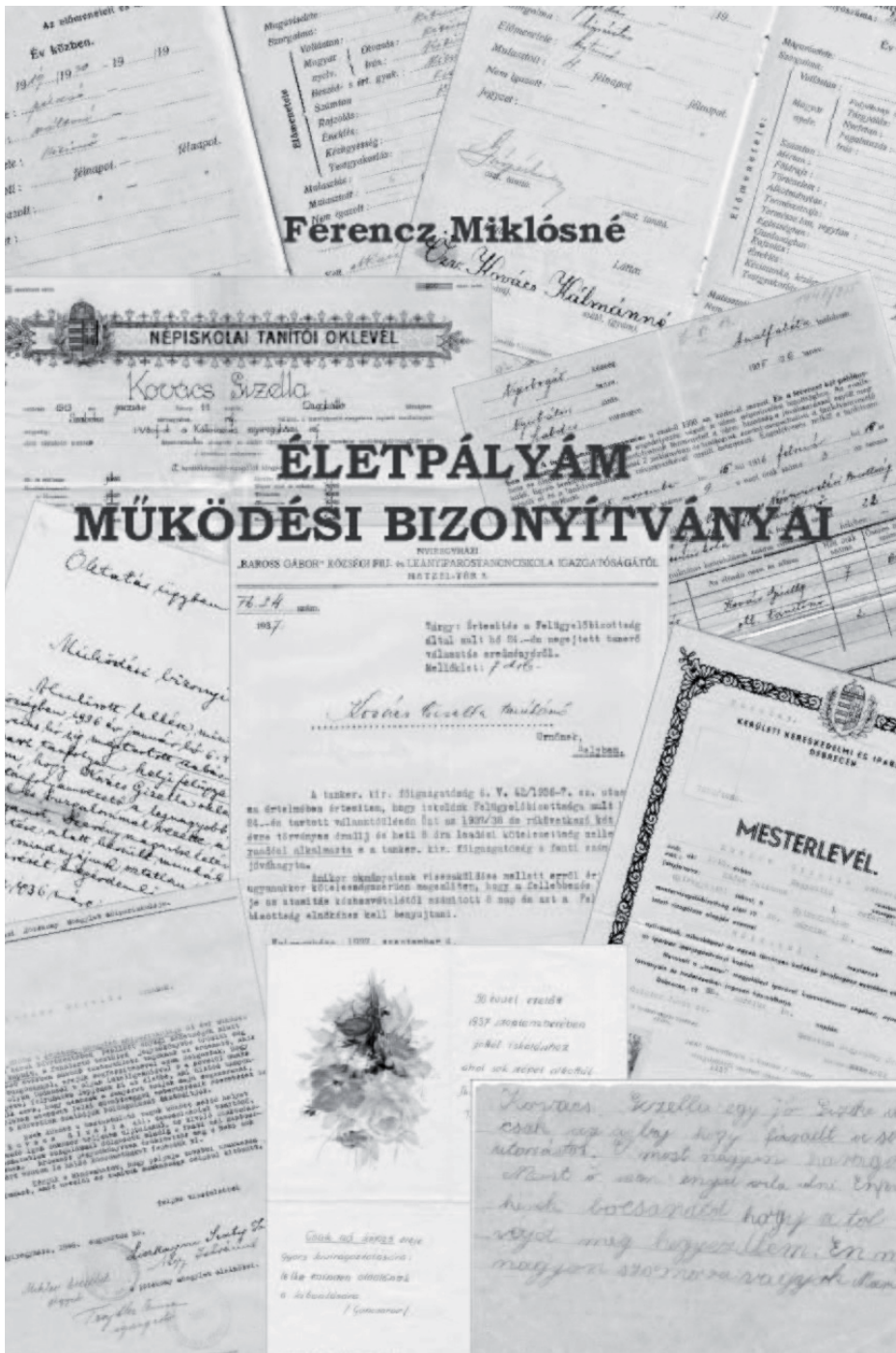
hagyományokra visszatekintő érzésre fektette a fősúlyt, a múlt tisztelete s a hagyományok kegyeletes ápolása révén kívánta szolgálni a magyarságot nyelvében, hitében, erkölcsében és érzelmeiben.”

A Pásztortűz szerzői

A Pásztortűz önmeghatározása szerint irodalmi, művészeti és képes folyóirat (az első két évben még társadalompolitikai is). A lap szépirodalmi anyagában természetszerűen legtöbb a vers. A gyakrabban jelentkező költők: *Áprily Lajos, Bárd Oszkár, Bartalis János, Dsida Jenő, Flórián Tibor, Finta Géza, Kövér Erzsébet, Nagy Emma, Olosz Lajos, Reményik Sándor, Szentimrei Jenő, Tompa László, Walter Gyula*. A harmincas években jelentkezett fiatalok közül találkozunk itt *Derzsi Sándor, Hegyi Endre, Jékely Zoltán, Kiss Jenő, Létay Lajos, Varró Dezső* nevével. A prózaírók közül a leggyakoribbak: *Balázs Ferenc, Berde Mária, Finta Zoltán, Gyallay Domokos, Molter Károly, Nyíró József, Tamási Zoltán*.

A Pásztortűz világirodalmi tájékozottsága eklektikus: az ókor klasszikusaitól a kortárs modernekig terjed, fordítói gárdája túlnyomórészt a helyi erőkből kerül ki. Gyakrabban megjelenő szerzők a világirodalomból: Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Ivan Goll, Goethe. Novellát, rövidebb prózai írást közöl Selma Lagerlöftől, Leonid Andrejevától, Majakovszkijtől, Pirandellótól, Reymonttól, Strindbergtől és Huxleytől.

Látható törekvése a szerkesztőknek, hogy magyar fordításban megszólaltassák a klasszikus és kortárs román és szász irodalmat. A szépirodalmi anyag mellett igen gazdag az irodalmi, művészeti, művelődési, sőt tudományos cikkanyag. A szerkesztőség látható törekvése, hogy a maga polgári középrétegének rendszeres tájékoztatást nyújtson arról, ami ezeken a területeken, főleg az erdélyi szellemi életben történik.

ÉLETPÁLYÁM MŰKÖDÉSI BIZONYÍTVÁNYAI

című kötetének bemutatása

„Használni akartam, nem tündökölni”

„Az iparostanonc-iskolának még a tanítóit is saját magának kellett felnevelnie, akik felváltva hol a továbbképző tanfolyamok iskolapadjaiban ültek, hol a tanítói katedrán terjesztették az iparosképzés ismereteit.”

(Ipari Szakkönyvtár 33–35. 41. o.)

1934-ben végeztem, és mindjárt az iparoktatással jegyeztem el magam, tanítani kezdtem ingyen Nyíregyházán a város által segélyezett Jótékony Nőegylet Nőiipariskolájában. 1937 szeptemberében óta dolgozom megszakítás nélkül – ma már nyugdíjasként – az iparoktatásban mint az iparostanoncok, az iparostanulók, az ipari-, majd a szakmunkástanulók elméleti tárgyakat tanító tanára. A 107. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet születésekor mentem nyugdíjba, de szerződéses viszonyban tovább tanítottam 1977-ig, összesen 40 éven át. Még két évig rendszeresen helyettesítettem, azóta feljegyzéseket készítek az iskola múltjáról.

Okleveles népiszkolai tanítóként érkeztem az iparostanonc-iskolába a közismereti tárgyak és a női szabó szakrajz tanítására. Óraadónak választott meg az iskola felügyelőbizottsága heti 8 óra tanítására. A Nyíregyházi Iparostanonc-iskolának 1937-ben az igazgatón kívül három főhivatású tanerője volt. Engem csak 1941-ben véglegesítettek, mint állami segélydíjas tanítót. Abban az időben a tanulók létszáma, szakmai megoszlása, s emiatt az általunk tanított tantárgyak is évről évre változtak. Ez szükségessé tette az állandó önképzést. Ez nem csak az állandó továbbképzést jelentette, hanem gyakran a teljes átállást is. A továbbképzés sokszor a fél nyarat betöltő tanfolyamokon történt, 1945 előtt önköltségi alapon, 1945 után állami bentlakásos tanfolyamokon. A háború előtt és alatt három tanfolyamon vettem részt. 1937 és 1941 nyarán Budapesten nőipariskolai női szabó

szakmai képzést kaptam, 1938 nyarán a székesfehérvári 6 hetes iparostanonc-iskolai közismereti tanfolyam avatott iparostanonc-iskolai tanítónak.

Ezerkilencszáznegyvenöt után előbb politikai képzésben részesültünk. A helyi politikai továbbképzéseken túl az ország összes iparostanonc-iskolai tanára, valamint az ifjúsági egyesületek vezetői számára az első években 3 többhetes politikai átképzést, illetve továbbképzést tartottak. 1948-ban Budapesten, 49-ben Pécsen, 50-ben Újpesten vettem részt többhetes tanfolyamon.

Nagyon érdekes képet mutatnak azok a tantárgyak, amelyeket tanítanom kellett. 1945 előtt közismereti tantárgy címen: magyar nyelv és irodalom, földrajz-történelem, fizika, kémia, számítás, könyvtár-tanfolyamok. Ez kiegészült a háború után mindennapi kérdésekkel, társadalmi ismeretekkel és politikai gazdaságtanjal. Tanítottam ezeken kívül női szakrajzot és anyagismeretet is. Szakmaismeret a tantárgyak között akkor még nem volt. Eleinte külön lány és fiú osztályok voltak, és többnyire nagy létszámú, nagyon vegyes csoportok. Nők csak leányosztályokban taníthattak. Csoportbontás a szakmai órákon nem volt. A tanítási időben a létszám állandóan mozgott, és közben is folyt a beiratkozás és „felszabadulás” is.

1938-ban a nőipariskolai tanulóévek beszámítása alapján női szabó mestervizsgát tettem. Úgy látszott, hogy végleg elköteleztem magam a női szabók szakmai oktatására.

1948-ban – amikor bekövetkezett az iskolák államosítása – a régi 1946 nyarán megszűnt nőipariskola helyébe az 1946 őszén újjászervezett nőipariskolát ipari középiskolává léptették elő. 1948. szeptember 1-jén engem megbíztak az ipari középiskola műhelyfőnöki teendők ellátásával. A tanonciskolában ugyanettől az időtől kezdve igazgatóhelyettesként kívántak foglalkoztatni. Már így készítettük elő az 1948/49-es tanévet. Egyszerre kaptam megbízást az igazgató-helyettesiségre és a műhelyfőnökségre. Az új megtisztelő megbízást el kellett fogadnom, mert az kitüntetésnek számított, de a tanonciskolától nem tudtam megválni. Dolgoztam tehát mindkét iskolában. Az iparostanonc-iskolában az eredetileg rám osztott 12 órát tanítottam, segítettem az adminisztrációban, és vezettem a SZIT csoportot. Az ipari középben 6 órát tanítottam, végeztem a műhelyfőnöki teendőket, és vezettem itt is az ifjúsági egyesületet, az MDNSZ-t (Magyar Diákok Nemzeti

Szövetsége). Reggel 7-től működött az MDNSZ, este sokszor 10-ig a SZIT (Szakszervezeti Ifjűmunkás és Tanoncmozgalom). Minden vasárnap foglalkozások voltak, hol egyik, hol a másik egyesületben, de gyakran mindkettőben. Különös pont került ennek a válságos nehéz éveknek a végére. Az iparügyi miniszter az ipari leányközépiskolákat megszüntette. „Régi” iskolám boldogan fogadott vissza, valójában el sem mentem.

Az ötvenes években a kisipar korlátozása következtében hamarosan elfogytak az iparitanuló iskolában a szabók és a fodrászok. A nehézipar fejlődése következtében előtérbe került a nagyüzemi vasipari képzés. A lányok is vasipari tanulók lettek, géplakatosok, vasesztergályosok, gyalusok, marósok. Vegyes fiú-lány osztályok „keletkeztek”. Nagyrészt magyar- és számtantanárként működtem akkor, később fémipari szakrajzot is tanítottam.

A népgazdaságnak traktoros-gépészekre volt szüksége, az első csoportot sürgősen, 12 hónap alatt kellett kiképezni. Nekem a számítás, a magyar, a történelem mellett a géplakatos szakmaismeret jutott (az addig fémipari szakmát tanító tanárok mind gépészek lettek). Talán ez volt életem legnagyobb átállása, önmagának képzése. 17–20 éves fiúkat tanítottunk, akiket a környező megyékből toboroztunk. Örökké a vasipari műhelyekben és szerszámraktárakban tartózkodtam. és azt hiszem nem hiába, mert valamennyiünk kemény, összehangolt munkájával – a nyári szünetet is tanítással töltve – az őszi szántást már olyan traktorosok végezték, akik nem csak vezetni, hanem javítani is tudtak.

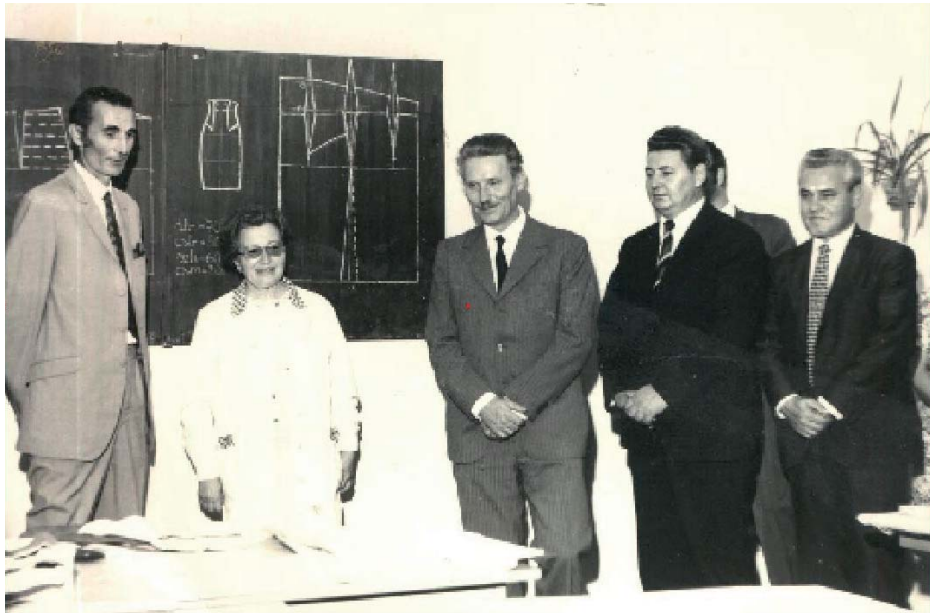
Előfordultak hibák is a szakmai képzés menetében. Kiderült, hogy mégiscsak szükség van szolgáltatóiparra: szabókra, fodrászokra, cipészekre, asztalosokra, kárpitásokra, s újra vettünk fel ilyen tanulókat is. Hamarosan kettévált a felduzzadt létszámú iskola traktorosgépész-képzésre és vegyes ipari képzésre. Mi nők a vegyesbe kerültünk. Visszatérő helyzetként jelentkezett, hogy a tanulók osztályonkénti kis szakmai létszáma miatt összevonások voltak, egy időben több órán keresztül 3–4 félélt kellett tanítani... Lassan az egyes könnyűipari szakmákban a létszámok valamelyest ismét növekedtek ugyan, de még mindig nem volt ruhaipari szakmában oklevélszerzési lehetőség, csak sok bentlakásos tanfolyamot szerveztek. Így 1957-ben Budapesten, 1960-ban Pécsen, 61-ben Szegeden, 62-ben ismét Budapesten volt nyaranként többhetes tanfolyam.

1962-ben indult be városunkban a ruhaipari technikum esti tagozata. Ide tanárnak kért fel a Megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya. Több éven át tanítottam a város e ruhaipari továbbképző iskolájában.

1968-tól nyugdíjasként tovább dolgoztam. Az évek óta tartó komoly létszámbiztonság új lehetőségeket teremtett. Valamikor az egész megyében egyedül láttam el a szabó szakmai osztályok segítését, 1975-ben a szocialista szakmunkásképzés 25. évfordulóján hatan tanítottuk a ruházati ipar leendő szakmunkásait.

Eredetileg úgy gondoltam, hogy még 5 évig tanítok óraadóként. Jó egyetértésben éltem az új munkatársakkal, új igazgatómmal, s lassan észrevétlenül, az új, jobb lehetőségek közepette kitelt a 40 esztendő. Ekkor jubileumi gyűrével köszöntött az intézet szakszervezete, ifjú tanítványaim, és tanárrá nőtt felnőtt tanítványaim. A két következő évben – havonta 3–4 nap – rendszeresen helyettesítettem továbbtanuló utódomat. Lebonyolítottam a versenyeket, megírtam kézírásos könyv formájában a versenyek történetét.

László György miniszterelnök (középen) kíséretével meglátogatta a III/10. sz. női szabó osztály szakrajzóráját (1975. október 1.)

Voltam SZKT országos versenyen zsűritag 1967-ben, szövetkezeti versenyen 1981-ben, bíráltam tankönyvet 1976-ban, voltam szakmunkás-vizsgáztató bizottsági tag, sokáig alelnök, 10 évig elnök. Nagy megtiszteltetésként 1975. október 1-jén a megye vezetőivel órát látogatott nálam László György miniszterelnök...

Sikeres volt-e pályám, életutam? Egyértelműen nem lehet rá igennel válaszolni. Lényegében minden feladatot sikerrel oldottam meg, sokszor voltak nehézségeim, különösen az 1948/49-es két iskolás évben és az 1954/55-ös tanévben, amikor egy évre „traktoros” lettem...

Mi tartott itt végső soron egészen eddig a nekem kedves, nagyon hozzám nőtt iskolában? Azt a munkát, mely terheivel együtt örömet is ad, nem lehet egykönnyen abbahagyni. Ide állított a sors, azért ezt akartam hűséggel, jól csinálni. „Használni akartam, nem tündökölni.”

„Úgy éltem, mint a százhuszat verő szív

...

ahogy érdemes élni.

*Egy emberöltőt éltem – de a sorsom
történelem és ezerévnji.”*

*

Ezt a részletet abból a jubileumi könyvből emeltük ki, amely az ipari képzés 100. évfordulója alkalmából jelent meg a Megyei Tanács V. B. Művelődési Osztályának kiadványaként 1983-ban

Szakmunkásképzés Szabolcs – Szatmárban, 1883–1983 címmel

A könyv (178 oldal terjedelemben) tartalmazza a térség iskoláinak, összesen 12-nek a teljes képét, leírását és közben egyetlen elméleti szakoktató tanító, Ferencz Miklósné – aki egyben az első és sok évig egyetlen női főhivatású tanerő a megyében – rövid összefoglaló pályaképét a történelem adott idejének érzékeltetésével.

Hittel, szeretettel az igaz ügyért

■ Szinte úgy éreztem, mintha a virággal borított katedrálról szólt volna hozzánk.

A Nyíregyházi Városvédő Egyesület, a Bessenyei György Irodalmi Társaság közös rendezésében mutatták be december 6-án Ferencz Miklósné Kovács Gizella: Életpályám működési bizonyítványai című könyvét. A Kossuth Lajos Evangélikus Gimnázium díszterme megtelt tisztelő, érdeklődő irodalombarátokkal. (Eljöttünk, hogy tisztelgünk egy hosszú életutat megjárt pedagógus munkássága előtt.)

A bevezetőt Labossa Gusztáv, a Nyíregyházi Városvédő Egyesület elnöke mondta. A könyvet a mi kedves Gizikénénk ismertette. Ez az életpálya nem mindennapi. Csodálatos, fiatalokat meghazudtoló, izés, magával ragadó szellemi frissességgel tárta elénk hosszútávú, embert próbáló pedagógus-pályája történetét. Szinte úgy éreztem, mintha a virággal borított katedrálról szólt volna hozzánk, mintha mindannyian az ő tanítványai lennénk. Igen, életével, munkásságával igaz ügyet szolgált, közkatonaként és nemcsak önmagának, hanem minden nevelőnek példát adott, ho-

gyan kell igaz ember módjára élni, dolgozni.

A tőle megszokott szerénységgel beszélt a pedagógusélet buktatóiról. Minden tetteiben győzött a mérhetetlen élni

akarás, bizonyítás, hit és szeretet, ami irányította pedagógiai, nevelői munkáját.

Egész életén át tanult, képezte magát, hogy tanítványai előtt tekintélyt, megbecsülést vívjon ki. Állandóan „működési bizonyítványokat” szerzett kemény, lemondó tanulásal, hogy tanítványainak mennél többet, jobbat adhasson át. Így vallotta: „Ide állított a sors, azért ezt akartam hűséggel, jól csinálni.” „Haszorolni akartam, nem tündökölni.” Váci Mihály szavaival:

„Úgy életem én, ahogy itt élni kell./ ahogy érdemes élni!/ Egy emberöltőt életem – de sorsom történelem és ezerevényi.”

HORVÁTH JÓZSEF NÉ

Megjelent a Kelet-Magyarország 2007. december 12. szám 6. oldalán

Horváth József

Magyar tanítókhöz

Kiknek küzdelmét sorsommá vállaltam, látjátok, kemény próba e valóság, nyugtalan lelkek oly nagyon akarják, legyünk Ma Jövőt-vigyázó Fáklya, Hitünk parazsa hű lelkekben lobban, hazánk jobb kort óhajtó ifjúsága Hitet, Reményt vár küzdelmes Sorsunkban.

Fénytelen munkánk áldozódva terel bizonytalanságból fénylőbb Jövőbe, bátran pörölünk hamvadó eszmékkal, Példát emelünk Hitre, Szeretetre, szavunk elvezet Jóságra, Igazra, Szépet áhítók hittel követnek, félők szomjaznak bátorító szóra, érte nyílt szavú gyerekek öveznek.

Biztatjuk az embert, nézzen az égre, valljuk, egyszer boldogabb lesz sorsa, hittel hívjuk tekintetét a földre, küzdelmét Hűség és Hit beragyogja. Nemzet napszámosaként áldozódók, ki hitét feledi, hitet adunk annak, láttatunk Hűséget, emberit, Valót, megtisztult eszmék újból felragyognak.

Jók s Rosszak fölött sorsok előhídja, Nemzedékek között szakadék tátong, fölfénylik hitünk embert-féltő arca, nyugtalan világ köröttünk békét bont. Értelmes célt a hétköznapiaknak, vállaltuk hittel, hányszor nem tehetjük, meggyőző példát az ingadozóknak, tettek sűrűjében, Arcokban kerestük.

Kiknek küzdelmét Sorsommá vállaltam,
látjátok, kemény próba e valóság,
járható út kell e zajos világban,
bár elterelhetnénk Jövönk viharát,
Fényt vetne Hitünk utódok útjára,
Tettünk rejtőzne megbékélt Arcokban,
hazánk jobb kort óhajító ifjúsága
Reménységet kapna küzdelmes Sorsunkban.

Dr. Csermely Tibor

Pedagógusokhoz

Vedd a vésőt, és vágj oda a kőnek,
hogy előtűnjön a mélyen lakó
csillogó márvány nagy emberalakja,
ne hideg kő legyen, durva és fakó.

Mester vagy? Legyen mester a mű is,
mely kezed alól kél, s szavadra élni fog!
Az ősi szirt, míg emberarcú lény lesz,
nem könnyű az, véső, kő csikorog.

S amíg formád izzó, nagy parazsában,
Alakká, emberré lesz az ősi massa,
észre sem veszed, hogy haladnak az évek,
s mindig újabb nyár jön a sok új tavaszra.

Az emberlelkek szoborcsarnokában,
ha végignézel, ne légy vadon orzó.
A fényestörzsű sudár márványok közt
az is tied, szeresd, aki torzó!

Ma odamegyek hozzád gondolatban,
szeretném megfogni formázó kezed,
szeretnék ma meg-megsimogatni,
s letörlni, ha van, a könnyedet.

A BESSENYEI TÁRSASÁG KITÜNTETETTJEI

Bessenyei-érem

A Bessenyei Társaság Emlékérmével kitüntetettek (25 számozott plakett) (1988–2002)

- 1988 **DR. BELOHORSZKY FERENC**
DR. BÍRÓ FERENC egyetemi tanár, Budapest
- 1989 **DR. NÉMEDY LAJOS** egyetemi tanár, Debrecen
MOLNÁR RÓZSA tanár
DR. RÁCZ GÉZA kultúr tanácsos
- 1990 **DR. MARGÓCSY JÓZSEF** főigazgató, irodalomtörténész
SÁROSY ZOLTÁN, a Bessenyei Gimnázium igazgatója
- 1991 **FERENCZ MIKLÓSNÉ** tanár, közíró
SZITHA MÁRIA tanár, író.
- 1992 **BACHÁT LÁSZLÓ** főiskolai tanár, nyelvész
DR. KATONA BÉLA irodalomtörténész
- 1993 **KÖKÉNDY MÁRIA** szervezőtitkár
KOVÁCS TIBOR könyvtárigazgató
- 1994 **DR. BÓDOR SÁNDOR** tanár, Nagykálló
TARCAI ZOLTÁN főiskolai tanár, zenetörténész
- 1995 **DR. NAGY ÉVA** főiskolai tanár
ZSÍROS ANTALNÉ tanár, Tiszabercel
- 1996 **SZÉKELY GÁBOR** főiskolai tanszékvezető tanár
FUTAKY LÁSZLÓ könyvtáros, szerkesztő
- 1997 **DR. BÁNSZKI ISTVÁN** irodalomtörténész,
a társaság elnöke
- 1998 **DR. CSORBA SÁNDOR** főiskolai tanár
- 1999 **DR. CSERMELY TIBOR** tanár, közíró
- 2000 **DR. FAZEKAS ÁRPÁD** főorvos, helytörténész
- 2001 **PALOTAI ERZSÉBET** tanár, Kazinczy-díjas
- 2002 **HAJNAL ANDRÁS** polgármester, Tiszabercel

A Bessenyei Társaság Díszoklevelével kitüntetettek

- 2003 **DR. DURUCZ ISTVÁNNÉ** tanár, Kazinczy-díjas
HORVÁTH JÓZSEF tanár, költő, nyelv művelő
HORVÁTH JÓZSEFNÉ tanár
- 2004 **DR. BORSY ZOLTÁN** jogász, közíró
BLASKÓNÉ BRÖSZTL MÁRTA könyvtáros
- 2005 **DR. BERNÁTH ZOLTÁN** jogász, író
KISS JÁNOS, a Bessenyei Kollégium igazgatója
DR. REMÉNYI MIHÁLY főorvos, helytörténész
- 2006 **FEKETE BÉLA**, a tiszaberceli Bessenyei Szakiskola
igazgatója
LABOSSA GUSZTÁV, a városvédő társaság elnöke
SCHMIDT SÁNDOR iparművész

2007. december 20-án, a megyeháza Bessenyei nagytermében
a 20. éves, jubileumi díszoklevelével kitüntetettek
BALOGH ZOLTÁN, a Bessenyei Kollégium igazgatója
BELINSZKY ETELKA gimnáziumi tanár

DR. BENE JÁNOS múzeumi osztályvezető
BÍRÓ GÁBOR, a kisvárdai Bessenyei Gimnázium igazgatója
DÉCSYNÉ VARGA ANIKÓ ny. tanár
DR. DOHANICS SÁNDOR ny. főorvos
ERDÉLYI TAMÁS ny. gépészmérnök, szerkesztő
GERGELY ZSOLT osztályvezető
DR. HARGITAY JÁNOS TIT-igazgató
DR. KARAKÓ LÁSZLÓ képviselő, polgármester
KOVÁCS TIBORNÉ ny. könyvtárigazgató
LÁSZLÓ ANTAL, a tiszaberceli Bessenyei György
 Általános Iskola igazgatója
DR. NAGY FERENC, a megyei levéltár igazgatója
NAGY KÁROLYNÉ festőművész
NAGY LAJOS IMRE főiskolai tanszékvezető
PAPP ISTVÁNNÉ, a Vikár Sándor Zeneiskola igazgatója
RÁCZ SÁNDORNÉ gazdasági vezető
ROMÁN ISTVÁN képviselő
TAR JÁNOSNÉ gimnázium-igazgató
DR. VRAUKÓNÉ LUKÁCS ILONA könyvtáros,
 a Magyar Kultúra Lovagja

**A megyeháza
 BESSENYEI-NAGYTERMÉNEK avatása
 és a BESSENYEI TÁRSASÁG 20. éves,
 jubileumi összejövetele 2007. december 20-án**

**A BESSENYEI-
 NAGYTEREM
 emléktábla
 felavatása**

A társaság
elnöke,
dr. Bánszki István
a Bessenyei-
serleg
jelmondatával
köszöntötte
a tagságot

A jubileumi összejövetelen díszoklevelet
kaptak a társaság legaktívabb tagjai

**A jubileumi összejövetelt a berceliek
címeres tortával köszöntötték**

Emlékkép a szobor előtt
Fotók: *Labossa Gusztáv*

TARTALOMJEGYZÉK

Elnöki köszöntő	5
L. Gál Mária: Csendes üzenet	9
Kettesben	11
L. Gál Mária, a csend költője	13
Dr. Nagy Ferenc: A köznemes Bessenyei	15
Kincses Kovács Éva: Az öt karika bűvöletében	25
P. de Coubertin: Óda a sporthoz (részlet)	28
Szabó Lajos, a költő-tanár	32
Petőfi	32
Bessenyei Györgyre emlékezve	33
Rodostó felé (Rákóczi monológja)	33
Magyarország	34
Egy Lóman Béni nevű kalandor leveléből	34
Új esztendők előtt	34
Tűnődés	35
Fohász karácsonykor	35
Virágok	35
Égi béke	36
Szüleimmel	36
Osztályfőnököm	37
Számadás	37
Hajnal András: A Bessenyei-szobor megkoszorúzása	39
Bodnár István: A magány arcai c. kötet bemutatása	43
Fényképek anyámról	43
Látogatás a régi iskolában	45
Az ódon vaskapu előtt	46
A pap magánya	46
Kecskés István: Ismerje meg Esze Tamás faluját, Tarpát!	49
Előre Tarpa hírvirágáért!	51

Dr. Dolinay Tamás: Curriculum vitae	53
Hatvan évesen	54
<i>Halok megfele</i>	55
Anyámnak	55
Magány	56
Dr. Fazekas Árpád: A Bessenyei Kör és az orvosok	57
Kerekes Attila Miklós: A Pásztortűz	67
Ferencz Miklósné Életpályám működési bizonyítványai	75
Horváth József: Magyar tanítókhöz	81
Dr. Csermely Tibor: Pedagógusokhoz	82
A Bessenyei Társaság kitüntettjei	
Bessenyei-érem	83
Emlékéremmel kitüntetettek (1988–2002)	84
Díszoklevéllel kitüntetettek (2003–2006)	85
Jubileumi díszoklevél (2007)	85
A Bessenyei-nagyterem avatása és a társaság 20. éves, jubileumi összejövedele 2007. december 20-án (<i>színes fotók</i>)	87